2 6 ФЕВ 1993

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1993 йил 18 февраль

ПАЙШАНБА

№ 21 (5.464).

НАРХИ: ОБУНАЧИГА 3 СЎМ, СОТУВДА 5 СЎМ.

Ўзбекистон Республикаси ижтимоий-сиёсий газетаси • 1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган

ПРЕЗИДЕНТ ҲУЗУРИДА ҚАБУЛ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов мамлакатимизда меҳмон бўлиб турган Япония Ташқи ишлар вазирлиги иқтисодий ҳамкорлик бошқармаси бош директорининг ўринбосари Хидеаки Уэда раҳбарлигидаги делегацияни қабул қилди.

Қабул чоғида Ўзбекистон ва Япония ўртасидаги иқтисодий, илмий-техникавий алоқаларни кенгайтириш, молиявий ёрдам ҳамда Ўзбекистон иқтисодиётига сармоя солиш масалалари ҳақида сўз борди.

(ЎзА).

ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИДА

Шу йил 12 февраль куни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлиси бўлди. Унда 1992 йил якунлари муҳокама қилинди. Республикада иқтисодий ислоҳотни амалга оширишдаги камчиликлар очиб ташланди ва шуни ҳисобга олиб 1993 йилги вазифалар белгилаб берилди. Вазирлар Маҳкамасининг қуйида эълон қилинаётган қарорида шу вазифалар ўз ифодасини топган.

Вазирлар Маҳкамаси 1992 йилнинг якунларини Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгашида, ҳар бир вилоят, ҳар бир шаҳар ва туман ҳокимликларида муҳокама қилиш тўғрисида қарор қабул этди.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИ ТАРМОҚЛАРИНИНГ 1992 ЙИЛГИ ИШ ЯКУНЛАРИ, БЮДЖЕТНИНГ АСОСИЙ КЎРСАТКИЧЛАРИ ИЖРОСИ ҲАМДА 1993 ЙИЛДА РЕСПУБЛИКА ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Ишлаб чиқаришни барқарорлаштириш, иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш, бюджетнинг белгиланган кўрсаткичлари ижросини таъминлаш, истеъмол бозорини мол билан тўлдириш, аҳолини ижтимоий ҳимоялаш чора-тадбирларини кучайтириш юзасидан ўтган йилнинг охирида эришилган ижобий тамойилларни мустаҳкамлаш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. Ўзбекистон Республикаси Давлат истиқболни белгилаш ва статистика комитетининг «Ўзбекистон Республикаси халқ хўжалиги тармоқларининг 1992 йилги иш якунлари, бюджетнинг асосий кўрсаткичлари ижроси ҳамда 1993 йилда республика иқтисодиётини ривожлантириш тадбирлари тўғрисида»ги маърузаси маълумот учун қабул қилинсин ҳамда муҳокама этиб, аниқ амалий чора-тадбирлар кўриш учун вазирликларга, идораларга, концернларга, уюшмаларга, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгашига, вилоятларнинг ва Тошкент шаҳрининг ҳокимларига юборилсин.

Давлат истиқболни белгилаш ва статистика комитетининг маърузасида республика халқ хўжалиги тармоқларидаги иқтисодий ислоҳотни рўёбга чиқариш, иқтисодиётни бошқаришнинг тузилишини янада takомиллаштириш қандай бораётгани тўла-тўкис танқидий таҳлил этилмаганлиги, деҳқончилик соҳасидаги ва сармоя сарфлаш борасидаги ўзгаришларнинг хусусиятлари очиб берилмаганлиги, молиявий барқарорлашувни таъминлаш, корхоналарнинг молиявий аҳволини соғломлаштириш, ҳисоб-китобларни нормал изга солиш йўллари кўрсатилмаганлиги қайд этилсин.

2. Вазирликлар, идоралар, давлат комитетлари, корпорациялар, концернлар, уюшмалар, ҳудудий ҳокимият ва бошқарув идоралари республика халқ хўжалигини бозор муносабатларига ўтказиш, унинг кўмакчи тузилмаларини вужудга келтириш, иқтисодиётни барқарорлаштириш соҳасидаги ишни етарлича фаол ўтказмаётганликлари қайд қилинсин.

Жиззах, Самарқанд, Сурхондарё вилоятлари ҳокимларининг (Турсунов, Абдураҳмонов, Бердиевларнинг) диққат-эътибори бюджетни тўлдириш заҳираларини қидириб топиш, саноат ишлаб чиқаришнинг пасайишига йўл қўймаслик, халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришни ва чорвачилик маҳсулотлари харид қилишни кўпайтириш, ўзларига қарашли жойлардаги аҳолини шу маҳсулотлар билан зарур миқдорда таъминлаш соҳасидаги иш етарли эмаслигига қаратилсин.

Республика учун ҳаётий муҳим маҳсулот ишлаб чиқариш пасайишига йўл қўйган Ўзбекистон Давлат химия саноати концерни, Ўзбекистон Давлат металлургия саноати концерни раҳбарлари (Мирхўжаев, Мақсудов)нинг қониқарсиз ишлаганлиги қайд этилсин ва улардан ишлаб чиқаришни барқарорлаштириш, ички бозорни мол билан таъминлаш ва экспорт имкониятларини кенгайтириш юзасидан зарур бўлган ҳамма чора-тадбирларни кўриш талаб қилинсин.

3. Давлат истиқболни белгилаш ва статистика комитети (Ҳамидов) Молия вазирлиги, Марказий банк, Давлат мулкини бошқариш ва хусусийлаштириш комитети, бошқа вазирликлар, идоралар, ҳудудий бошқарув идоралари билан биргаликда бундан буён халқ хўжалиги тармоқларининг ҳисобот давридаги иш якунларига оид материалларни ўтказилаётган иқтисодий ислоҳотларнинг боришини чуқур ўрганиш ва таҳлил этиш негизида тайёрлаб, уларни келгусида босқичма-босқич ривожлантиришни таъминлашга оид аниқ-равшан таклифлар ишлаб чиқсин.

Бунда қуйидаги бешта асосий қоидага риоя этилсин:

иқтисодиётнинг сиёсатдан устунлиги, иқтисодиёт мафкурадан халос қилиниши лозимлиги;

асосий ислоҳотчи давлатдир. Бозор муносабатларига ўтишни изчиллик билан амалга ошириш чоғида иқтисодиётни давлат йўли билан бошқариш жиловини қўлдан бериб бўлмайди, халқ хўжалиги бошқариладиган бўлишини таъминлаш лозим;

ҳамма жойда бошқарувнинг барча поғоналарида ижрочилик интизоми ва ҳуқуқ-тартибот мустаҳкамлансин, республика Конституциясининг ва қонунларининг устуворлиги таъминлансин;

аҳолини, айниқса, унинг кам таъминланган табақаларини ижтимоий ҳимоялаш воситаларини яратиш, кўрсатиладиган ёрдам кимларга берилишини аниқ белгилаб қўйиш биринчи даражали аҳамиятга эгадир;

бозор муносабатларини шакллантириш босқичма-босқич амалга оширилади. Жорий давр вазифалари ҳал этилишига қараб навбатдаги босқичларга ўтилади, бу эса бошбошдоқликка йўл қўймаслик, қийинчиликларни бартараф этиш, ижтимоий-сиёсий вазиятнинг барқарорлигини сақлаб қолиш имконини беради.

4. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги (Бокибоев):

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки билан биргаликда шу йилнинг биринчи ярмида мавжуд Давлат заёми билан бир қаторда бошқа қарз мажбуриятларини чиқариш ва сотиш орқали бюджет камомадини пул билан таъминлаш воситасини яратиш масалаларини пухта ишлаб чиқсин.

Шу йилнинг биринчи чораги якунлари юзасидан Давлат солиқ бош бошқармаси билан биргаликда амалдаги солиқ тизими ва бериб қўйилган имтиёзларнинг ишлаб чиқаришни, ишбилармонлик фаолиятини рағбатлантириш, умуман иқтисодиётни соғломлаштириш учун таъсирини ўрганиб чиқиб, шу йил 15 майга қадар Вазирлар Маҳкамасига таклифлар киритсин;

вазирликлар, идоралар, корпорациялар, концернлар ва уюшмалар билан биргаликда шу йил 1 апрелга қадар халқ хўжалиги тармоқлари бўйича ўз айланма маблағлари нормативларини белгиласин, унда бозор муносабатларини шакллантириш шароитида корхоналарнинг барқарор ишлаб чиқариш-молия фаолиятини таъминлашни, ўз молиявий имкониятларидан самарали фойдаланиш учун уларнинг иқтисодий масъулиятини оширишни ҳисобга олсин;

нарх-наво ва тарифларни белгилаш, ўзгартириш, уларни қўллашни назорат қилиш тартиби тўғрисидаги Низом лойиҳаси, шунингдек, якка ҳукмрон корхоналар томонидан нархларнинг эълон қилиниши тўғрисидаги, якка ҳукмронликка қарши фаолиятни амалга оширишга оид давлат реестри ва бошқа меъёрий ҳужжатлар ҳақидаги низомларнинг лойиҳаларини бир ҳафта муддатда пухта ишлаб чиқиб, Вазирлар Маҳкамасининг тасдиғига киритсин;

Давлат солиқ бош бошқармаси билан биргаликда «Ўзбекистон Республикасининг бюджет тузилиши тўғрисида»ги Қонун лойиҳасини ишлаб чиқиб, шу йил 1 мартгача Вазирлар Маҳкамасига тақдим этсин.

5. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкига (Муллажонов):

тижорат банклари билан биргаликда шу йил февралда Ўзбекистон Республикаси хўжалик субъектларининг МДҲ давлатлари ва бошқа республикалар билан 1993 йил 1 январга бўлган ўзаро қарздорлигини ҳисоб-китоб қилиб чиқиш, бартараф этилмай қолган қарз мажбуриятларини шу йил 15 апрелгача ҳукуматлараро кредит тарзида қайта расмийлаштириш;

тижорат банклари билан биргаликда ҳисоб-китобларни такомиллаштириш, шу жумладан, МДҲ давлатларига ва бошқа республикаларга етказиб берилаётган маҳсулот учун олдиндан ҳақ тўланишини таъминлаш чораларини кўриш;

(Давоми иккинчи бетда).

Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ УЧУН НИЗОМДАГИ САРМОЯНИНГ ЭНГ ОЗ МИҚДОРИНИ ЎЗГАРТИРИШ ТЎҒРИСИДА

Тижорат банкларининг молиявий барқарорлигини таъминлаш ва банк муассасалари ўртасида соғлом рақобатчиликни ривожлантириш учун зарур шарт-шароитларни вужудга келтириш мақсадида:

1. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг:

1993 йилнинг 1 июлидан бошлаб амалдаги ва янгидан ташкил қилинадиган тижорат банклари учун Низом жамғармасининг энг оз миқдорини 100 миллион сўм, кооператив ва хусусий банклар Низом жамғармасининг энг оз миқдорини 50 миллион сўм қилиб белгилаш тўғрисидаги;

Ўзбекистон Республикасининг Марказий банки томонидан 1993 йилнинг 1 июнигача тижорат, кооператив ва хусусий банкларни мазкур Фармоннинг 1-банди талабларини ҳамда уларнинг бундан буён ишлаши қай даражада мақсадга мувофиқлигини ҳисобга олган ҳолда қайта рўйхатдан ўтказиш тўғрисидаги таклифи қабул қилинсин.

2. Ўзбекистон Республикасининг Вазирлар Маҳкамаси Ўзбекистон Республикасининг «Банклар ва банк фаолияти тўғрисида»ги Қонунига ўзгартишлар киритиш ҳақидаги таклифларни белгиланган тартибда республика Олий Кенгашига тақдим этсин.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1993 йил 16 февраль

ЎЗБЕКИСТОН ДЕҲҚОНЛАР УЮШМАСИ ВА ЖУМҲУРИЯТ ЖАМОА ХЎЖАЛИКЛАРИ ҚУРУЛТОЙИ ҚАТНАШЧИЛАРИНИНГ РЕСПУБЛИКА ПРЕЗИДЕНТИ И. А. КАРИМОВга МУРОЖААТНОМАСИ

Ҳурматли Ислом Абдуғаниевич!

Севимли, мустақил Ватанимизнинг истиқболи, гуллаб-яшнаши қишлоқ хўжалигини ривожлантириш билан чамбарчас боғлиқ. Сиз таъкидлаганингиздек, қишлоқ миллий бойлигимизнинг муҳим манбаи, халқимиз фаровон ҳаётини, Ўзбекистонимиз тараққиётини таъминлайдиган муҳим тармоқдир.

Сиз буни дилдан ҳис этган ҳолда иқтисодий сиёсатда деҳқончиликка ва умуман қишлоқ хўжалигига етакчи тармоқ сифатида қарамоқдасиз. Қатор фармонларингиз билан меҳнаткашлар иқтисодий-ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиндилар. Натижада даромад кўпайиб, кишилар моддий рағбатлантирилмоқдалар.

Қишлоқларни ободонлаштириш, уй-жой қуриш, томорқа бериш, аҳолини ичимлик сув ва табиий газ билан таъминлаш соҳаларидаги тадбирлар қатъият билан амалга оширилаяпти. Шахсий ёрдамчи хўжалик, фермерлик, тадбиркорлик ишларига кенг йўл очилди. Буларнинг ҳаммаси учун қишлоқ меҳнаткашлари Сизга ўз миннатдорчиликларини билдирмоқдалар.

Беқиёс ғамхўрликлардан руҳланган жамоа хўжаликлари аъзолари ва барча қишлоқ меҳнаткашлари ҳар қандай шароитда ҳам мўл-кўл пахта, дон, сабзавот, мева, гўшт, сут ва бошқа маҳсулотлар етказиб бериш учун астойдил тер тўкиб, фидойилик намуналарини кўрсатмоқдалар. Ўтган йил деҳқончилик учун нақадар оғир келганлиги ҳаммага аён. Баҳорги ёғингарчиликлар катта-катта майдонларга қайта-қайта уруғ қадашга мажбур этди. Ёзда ҳарорат пастлиги ташвишга ташвиш қўшди. Лекин ҳалол, танти, меҳнатсевар пахтакорларимиз иродаси, сабр-матонати ҳамма нарсадан ғолиб чиқди. Деҳқонлар мўл ҳосил етиштириб, Ватан, халқ олдидаги ўз бурчларини сидқидилдан адо этишди.

Бундан буён ҳам асосий вазифа деҳқончилик ва чорвачиликни жадал ривожлантириб, озиқ-овқат маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришдан, халқимизнинг уларга бўлган талаб-эҳтиёжларини тўлароқ қондиришдан иборат деб ҳисоблаймиз. Бунинг учун омилкорлик билан иш юритиш, тармоқ маданиятини юксалтириш, меҳнат унумдорлигини кўтариш, таннархни пасайтириш тадбирларини собитқадамлик билан амалга оширишимиз лозим.

Бугунги кун ишлаб чиқариш муносабатларини иқтисодий ислоҳот асосига қуришни тақозо этмоқда. Бозор иқтисодиёти шароитида кооператив мулкчилик шаклига асосланган жамоа хўжаликлари дуруст яшай бошладилар. Улар давлат хўжаликларига нисбатан ўз афзалликларини кўрсатди ва кўрсатмоқда. Шу боисдан жамоа хўжаликлари сони кўпайиб бормоқда. Кейинги икки йилда 400 тага ортиб, 1200 тадан ошди. Ҳозирги вақтда республика қишлоқ хўжалиги бўйича ялпи даромаднинг 59 фоизи, пул даромадларининг 53 фоизи жамоа хўжаликлари ҳиссасига тўғри келаяпти. Ташкилий хусусиятига кўра, бу хўжаликлар бозор иқтисодиёти шароитида қишлоқда ишлаб чиқарувчи кучларни янада ривожлантиришга, ишлаб чиқариш муносабатларини такомиллаштиришга хизмат қилади, шу билан бирга ўз аъзолари манфаатларини жамоат ва умумхалқ манфаатлари билан қўшиб олиб боришга имкон беради деб ўйлаймиз.

Биз, қурултой қатнашчилари жумҳурият жамоа хўжаликларининг аъзолари ва барча қишлоқ меҳнаткашлари ҳозирги иқтисодий қийинчиликлардан тезроқ қутулиш учун ер-сув, меҳнат ва моддий манбалардан самарали фойдаланиб, бутун тажриба ва маҳоратларини ишга солиб, мустақил Ўзбекистонимизнинг озиқ-овқат муаммосини ҳал этишга ўз муносиб ҳиссаларини қўшадилар, деб Сизни ишонтирамиз.

КЎКЛАМГА ПЕШВОЗ

Деҳқон қиш фаслида мириқиб ҳордиқ чиқаради, деган фикр нисбий тушунча. Қишлоқда яшамайдиганлар, тўғрироғи, бу жойдаги ҳаёт оқимини тўла тушунмайдиганлар шундай ўйлашади. Деҳқон хаёли эса ҳамиша далада. Қўли қишда нисбатан камроқ қимирласа-да, ўйи, фикри, юраги тўхтовсиз меҳнат қилади — якунланган йилни таҳлил этади, нуқсонлар сабабини қидириб топади. Нимани унутди, қаерда бепарволик қилди, қайси бисотини бой берди, қандай қилганида ишидан кўнгли тўлар эди — ҳаммасини фикр тарозусига солиб ўлчаб чиқади. Булоқбоши туманидаги Улуғбек номли жамоа хўжалиги меҳнаткашлари айни кунларда шундай ўйлар билан банд.

Қаттиқ ўйлаб кўрадиган, таҳлил этадиган ишлар, сабоқлар талай. Аввалги йили пахта тайёрлаш режасини вилоятдагина эмас, водийда биринчи бўлиб адо этишган эди. Ўшанда табрикловчилар оқими хўжалик идорасидан тошиб чиққан. Ўтган йили унчалик бўлмади. Тўғри, пахта тайёрлаш режаси пешқадамлар қаторида бажарилди. Бироқ бурунги йилдаги довонга кўтарилиш насиб этмади. Демак, хулоса чиқарадиган сабоқлар бор.

Балки шу сабабдандир, улуғбекликлар яқинлашиб келаётган баҳорги мавсумга тайёргарликни куздаёқ бошлаб юборишган. Кўкламда амалга оширса ҳам бўлаверадиган ишларнинг асосий қисмини якунланган йилнинг охирги ойларида ниҳоясига етказишди. Муҳими, кузги ҳайдовни энг қулай муддатда ўтказишди. Ноябрнинг иккинчи ярмидаёқ ҳосилдан бўшаган майдонларни шудгорлаб қўйишди. Жамоа хўжалиги бошқаруви аъзолари биттадан бригадани оталиққа олишди. Ҳайдовда қатнашаётганларнинг кам-кўстларини бутлашга кўмаклашди. Шудгорлаш сифатли тугалланди.

Ҳосил батамом йиғиштирилиб, давлат омборларига топширилгач, деҳқонлар оёқларини узатиб ҳордиқ чиқаришса бўлаверади. Куз яхши келди. Анча-мунча ишларни бажаришга киришилса ёмон бўлмайди, деган аҳд билан ариқ-зовурларни таъмирлашни бошлаб юборишди. 12 минг кубометр катта ариқлар, 9 минг кубометр зовурлар, 10 минг кубометр ички ариқчалар тозаланиб, сув очишга шайлаб қўйилди.

— 764 гектар ерда деҳқончилик қиламиз, — дейди жамоа хўжалиги бош агрономи Қурбонали Исроилов. — Шундан 447 гектар майдонда пахта етиштирамиз. Гўнг оборотига тўғри келган майдонларнинг гектарига 40 тоннадан солдик. Минерал ўғитларнинг нархи осмонда. Ҳозир бутун кучни маҳаллий ўғит жамғаришга қаратганмиз. Минерал ўғит билан эмас, ердаги чиринди қатламини кўпайтириш ҳисобига ҳосилдорликни оширмоқчимиз.

Ҳақиқий миришкорлар ризқу рўз берадиган ерни суюкли фарзандидай ардоқлаши табиий. Хўжалик деҳқонлари ана шундай қилишмоқда. 90 гектар майдондаги бошоқли дон, 2 гектардаги саримсоқ, 5 гектар ердаги пиёз барқ уриб, аллақачон ер бетини яшиллантирган. 120 гектар эски бедазор, 68 гектар боғ чилла сувига қондирилди.

Шаҳрихонсой соҳилига жойлашган машина-трактор устахонаси ҳар куни гавжум. 8 та ҳайдов, 20 та чопиқ трактори, 10 та сеялка, 24 та зиг-заг сихмола, 23 та транспорт трактори аллақачон таъмирланиб, сифат кўриги чизиғига қўйилган.

— Таъмирлаш тугалланди-ю, бироқ анча машаққатли бўлди, — дейди хўжалик бош муҳандиси Тоҳиржон Қўрчиев — Эҳтиёт қисм муаммоси ҳаммага маълум. Аввало камёб. Топилса ҳам нархи осмонда. Механизаторларимиз, тракторчиларимиз, барча созловчиларимизга раҳмат. Иложи борича эскиларини яроқли ҳолга келтиришди. Техника воситаларидан кўнглимиз тўқ. Муҳими, муносабат ўзгарди. Бўлар-бўлмас ишларга техникани овора қилиш барҳам топди.

Дарҳақиқат, таъмирлаш устахонаси гавжум. Аккумулятор цехи, Токарлик, слесарлик цехлари, пайвандчилик устахонасида қизғин ҳаракат давом этмоқда. Механизатор Янгибой Тўхтаев ўз тракторининг керакли қисмларини мойлаётир, Маъруфжон Содиқов, эса аккумуляторини синаяпти. Адҳамжон Аҳмедов билан Абдураҳим Қаюмовлар сеялкаларни тушириш, кўтаришни машқ қилишяпти. Созловчи Деҳқонбой ака Эргашев, пайвандчи Юсуфжон Худойбердиевлар янги асбобни такомиллаштириш юзасидан маслаҳатлашмоқда. Хуллас, ҳамма ўз иши билан банд.

А. ҚОРАБОЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбир.

Иштихон районидаги Мурод Жўраев номли жамоа хўжалигида гилам тўқиш цехи бор. Бу ерда 8 киши бир ой давомида 20 тага етказиб маҳсулот тайёрлаяпти.

СУРАТДА: мураббий Назира Бердиқулова (чапда) шогирди Саломатхон Қодирова тўқиган гиламни кўздан кечирмоқда.

Р. АКБАРАЛИЕВ суратга олган.

Фермер—замон ишбилармони

БАХТ КАЛИТИ

Ёзёвон районида фермерлик ҳаракати бундан икки йил муқаддам бошланган эди. Ҳозир уларнинг сони 40 тага етди. Биргина «Шарқ юлдузи» жамоа хўжалигининг ўзида 4 та фермер фаолият кўрсатаяпти. Шулардан бирига тажрибали деҳқон Шерали ака Раҳимов раҳбар.

Шерали ака қарийб 40 йил колхозда ҳисобчи, бригада бошлиғи, ер тузувчи, тафтиш комиссиясининг раиси, қўйчилик ва қорамолчилик фермасининг мудири, хўжалик раҳбарининг чорвачилик бўйича ўринбосари бўлиб ишлади. Бир йил бурун нафақага чиқди. Аммо уйда хотиржам ўтира олмади. Бу ёғи турмуш ташвишлари, рўзғор бор. Оиласи катта. 9 фарзанднинг отаси. У фермерликка қўл урди.

Ўтган йил бошида давлатдан 50 минг сўм қарз олиб, 6 та қорамол сотиб олди. Колхоз 3-бригада ҳудудидан 14 гектар ер ажратди. Кузда дон экилган бу майдонлардан мўл ғалла, сомон ва беда йиғиштириб олинди. 45 та молга мўлжалланган молхона қурилди, унга электр сими тортилди, артезиан суви чиқарилди. Бу юмушлар ниҳоясига етказилгунча оила бошлиғи рафиқаси Ҳалимахон ая билан дала бошидан бери келишмади. Ўғиллари Азамат, Аҳроржон, Орифжон ва Муҳаммаджонлар кечаю кундуз баравар тер тўкишди.

Октябрь ойининг охирига келиб, 5 бош сигир бузоқлади. 1992 йил ҳисобидан хўжаликка 2 тонна сут сотилди.

Шерали аканинг фермасида ҳозир 23 бош қорамол бор. Уларнинг 7 таси говмиш, саккизтаси яқинда бузоқлайди. Беш бош ғунажин йил охиригача сигирлар сафига қўшилади. Фермада иш йўлга тушиб қолди. Январь ойида давлатга 2 тонна сут сотилди. Ҳар куни аҳоли дастурхонига 40—45 килограмм шифобахш неъмат жўнатилмоқда. Фермани ташкил қилишда жонбозлик қилган Қодирали ҳамма ишни деярли ўзи бажаради. Онаси Ҳалимахон ая ҳам, келини Хатирахон, кузда ҳарбий хизматдан қайтган Нодиржон ҳам фермада.

— Йил охирига бориб соғин сигирларимиз 18 бошга етади, — дейди Шерали ака Раҳимов. — Биз давлатга шартномадаги 10 тонна ўрнига 25 тонна сут сотишни мўлжаллаяпмиз. Шу билан бирга колхоздаги боғчалардан бирини оталиққа олиб, унга ҳар куни 10 килограмм бепул янги соғилган сут жўнатиб турмоқчимиз.

Сутчиликдан 400 минг сўм даромад кўтариш ниятидамиз. Бунга албатта, эришамиз. Яшаш учун уй-жой, қўйлар учун алоҳида қўра ва товуқхона қурамиз. Ҳозир фермада 15 бош қўй, 55 та товуқ бор. Жониворлар бош сонини ой сайин ошириб бораверамиз.

Озуқа заҳирасини мустаҳкамлаш доимий диққат-эътиборимизда. Ихтиёримиздаги 14 гектар ернинг 7 гектарига бошоқли дон, 7 гектарига беда экдик. Дон йиғиштириб олинган майдонларга маккажўхори уруғи қадаймиз. Хуллас, емиш мўл бўлади.

Дарҳақиқат, билганга фермерлик кони фойда. Буни ёзёвонлик Шерали ака Раҳимов тимсолида ҳам кўриш мумкин. Омилкорлик барака калити, маъмурчилик йўли деганлари аслида шу! Шундай тадбиркорлар сафи ортаверсин.

А. МАДРАҲИМОВ.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИ ТАРМОҚЛАРИНИНГ 1992 ЙИЛГИ ИШ ЯКУНЛАРИ, БЮДЖЕТНИНГ АСОСИЙ КЎРСАТКИЧЛАРИ ИЖРОСИ ҲАМДА 1993 ЙИЛДА РЕСПУБЛИКА ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши 1-бетда).

Алоқа вазирлиги, тижорат банклари, ташқи иқтисодий фаолият миллий банки, Ўзбекистон Жамғарма банки билан биргаликда йилнинг биринчи ярми давомида ҳисоб-китоб аъмолларини жадаллаштириш ва пул-кредит заҳираларини бошқариш учун банк муассасалари тизимини компьютерлаш дастурини ишлаб чиқиб, амалга ошириш тавсия этилсин.

6. Давлат солиқ бош бошқармаси (Гатаулин):

ижроия ҳокимият маҳаллий идоралари, Ички ишлар вазирлиги билан биргаликда республика ҳукуматининг илгари қабул қилган қарорларига биноан бюджетга солиқлар ва тўловлар тўла-тўкис, ўз вақтида тушиши устидан назоратни кучайтириш, ҳисобга олинмаган солиқ тўловчиларни аниқлаш, солиқ тўлашдан бўйин товлаш йўлларини тўсиш юзасидан зарур чора-тадбирларни амалга оширсин;

Молия вазирлиги, Давлат истиқболни белгилаш ва статистика комитети, Меҳнат вазирлиги, Ички ишлар вазирлиги, бошқа манфаатдор вазирликлар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятларнинг ва Тошкент шаҳрининг ҳокимликлари билан биргаликда даромадларни ҳужжатлаштириш тизимини жорий этишга оид таклифларни икки ой муддатда тайёрлаб, Вазирлар Маҳкамасига топширсин;

Адлия вазирлиги билан биргаликда Ўзбекистон Республикасининг олинаётган даромадларни яширганлик учун ҳуқуқий ва жисмоний шахслар масъулиятини кучайтириш тўғрисидаги қонунларига ўзгаришлар киритишга оид таклифларни бир ой муддатда топширсин.

7. Деҳқончилик-саноат мажмуи (Жўрабеков) Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши ва вилоятларнинг ҳокимликлари билан биргаликда чорвачиликда иқтисодий ислоҳотни чуқурлаштириш, шу жумладан, жамоат қорамолларини жамоа ва хусусий мулк қилиб топшириш, шунингдек деҳқон (фермер) хўжаликларини янада ривожлантириш учун қўшимча имтиёзлар бериш масалаларини кўриб чиқсин. Мазкур масалалар юзасидан ҳукумат қарорларининг лойиҳаларини бир ой муддатда тайёрлаб, топширсин.

8. Умумий иқтисодиёт мажмуи (Ҳамидов):

Ўрта Осиё давлатлари бошлиқларининг 1993 йил 4 январда эришган аҳдлашувига биноан Вазирлар Маҳкамасининг бошқа мажмуалари, «Ўзшартномасавдо» давлат уюшмаси ва манфаатдор вазирликлар, идоралар, концернлар ва уюшмалар билан биргаликда шу йил 15 апрелга қадар республика ҳукуматига маълумот бериш учун ўзаро манфаатли иқтисодий алоқаларни, ишлаб чиқаришни кенг миқёсда бирлаштиришни чуқурлаштириш ва ривожлантириш, келишилган солиқ, нарх-наво, пул-кредит ва божхона сиёсатини амалга ошириш масалаларини пухта ўрганиб чиқсин.

Ташқи иқтисодий алоқа вазирлиги, Фанлар академияси, Давлат фан ва техника комитети, бошқа вазирликлар, идоралар, концернлар ва уюшмалар билан биргаликда республиканинг иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлаш, уни жаҳон ҳамжамияти билан бирлаштириш вазифаларига асосланиб, импортни қисқартиришни, ишлаб чиқарилаётган маҳсулотнинг рақобат қобилиятини оширишни назарда тутиб, 1993—1994 йилларга мўлжалланган экспортни кенгайтиришнинг махсус дастурини 1993 йилнинг биринчи ярмида ишлаб чиқиб, Вазирлар Маҳкамасининг муҳокамасига киритсин.

9. Ўзбекистон Республикаси Меҳнат вазирлиги (Норбоев):

Ижтимоий таъминот вазирлиги, Молия вазирлиги, Давлат истиқболни белгилаш ва статистика комитети билан биргаликда аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш воситасини такомиллаштиришга, муҳтожларга ёрдам пули, нафақа ва бошқа тўловларни уларнинг ҳақиқий даромадлари билан боғлиқ равишда бериш пайтида кўрсатиладиган ёрдамнинг мақсадга йўналишини кучайтиришга оид таклифларни шу йилнинг биринчи ярми мобайнида тайёрласин;

Давлат истиқболни белгилаш ва статистика комитети ҳамда Молия вазирлиги билан биргаликда аҳолининг даромадлари ва харажатлари кўпайишини йилнинг ҳар бир чорагида таҳлил этиб, зарурат туғилган тақдирда Ўзбекистон Касаба уюшмалари федерацияси кенгаши иштирокида мазкур даромад ва харажатларни тартибга солишга оид таклифларни ҳукуматга тақдим этсин.

10. «Ўзшартномасавдо» давлат уюшмаси (Шарипов) Ташқи иқтисодий алоқа вазирлиги ((Султонов) ва Давлат истиқболни белгилаш ва статистика комитети билан биргаликда Ўзбекистоннинг ташқи савдо-иқтисодий муносабатларини, шу жумладан, Ҳамдўстлик давлатлари билан ҳукуматлараро битимларга оид хўжалик алоқаларини таҳлил этсин ва мол айирбошлашнинг структураси мувозанатлиги ва самарадорлигини таъминлаш юзасидан шу йил 1 апрелга қадар Вазирлар Маҳкамасига таклифлар киритсин.

11. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ҳокимликлари:

мавжуд захираларни сафарбар этиш, ишбилармонликни ва хусусийлаштиришни ривожлантириш, солиқ интизомини мустаҳкамлаш асосида маҳаллий бюджетларнинг даромадларини кўпайтиришга қаратилган тадбирларни амалга оширсинлар. Халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришни кўпайтириш, озиқ-овқат ресурсларини ошириш, истеъмол бозорини ҳимоя қилишни кучайтириш ишини фаоллаштирсинлар;

хизмат мавқеини суиистеъмол қилиш, давлат маблағини ўғирлаш, талон-торож қилиш ҳолларини таг-томири билан тугатсинлар,

ҳукуматнинг шу масалалар юзасидан илгари қабул қилган қарорлари бажарилишини таъминламаётган туман ва шаҳарларнинг, вилоят бўлинмаларининг раҳбарларига принципиал баҳо берсинлар.

12. Ушбу қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Вазирлар Маҳкамаси мажмуаларининг раҳбарлари зиммасига юклатилсин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси И. КАРИМОВ.

Республика жамоа хўжаликлари аъзолари қурултойида

БОЗОР ВА ДЕҲҚОНЧИЛИК

Ўзбекистон иқтисодиётида қишлоқ хўжалиги етакчи ўрин тутади. Жумҳурият раҳбарияти бунга алоҳида эътибор бериб, устун даражада ривожлантириш чора-тадбирларини кўраяпти. Президентимизнинг устивор соҳа ва қишлоқ меҳнаткашлари манфаатларини кўзлаб чиқараётган фармону қарорлари ана шу мақсадга хизмат қилмоқда.

Бозор шароитида хўжалик юритиш осон кечмаётир, Эндиликда илгариги иш услублари билан раҳбарлик қилиш мумкин эмас. Бугунги шароит аниқ аҳволни ҳисобга олиб, тадбиркорлик, ишбилармонлик хислатларини намоён этишни, бозор қийинчиликларини моҳирона енгишни тақозо этмоқда. 15 февраль куни Тошкентда бўлиб ўтган республика жамоа хўжаликлари аъзоларининг қурултойи мустақиллик шароитида биринчи бор ўтказилаётганлиги билан эмас, балки мазмун моҳияти билан катта аҳамиятга молик анжуман бўлди. Унинг иштирокчилари хўжалик юритишда йиғилиб қолган ва пайдо бўлаётган кўпдан-кўп муаммоларни ҳал қилиш, келгусида жамоа хўжаликларини ривожлантира бориб такомиллашган ишлаб чиқариш ташкилотига айлантириш йўл-йўриқларини баҳамжиҳат излаб топиш ниятида йиғилдилар.

Қурултойни Ўзбекистон жамоа хўжаликлари Кенгаши раиси, Наманган районидаги «Зарбдор» жамоа хўжалиги раиси Ҳамид Мамажонов қисқача нутқ сўзлаб очди. Сўнгра унинг ўзи Кенгашнинг ҳисобот давридаги фаолияти ва жамоа хўжаликларининг вазифалари ҳақида маъруза қилди. Бозор иқтисодиётига ўтиш даврида халқ хўжалигининг устивор тармоғида, жумладан жамоа хўжаликлари олдида қатор муаммолар кўндаланг турибди.

Сўнгги йилларда республикамизда беқиёс ижтимоий-иқтисодий-сиёсий ўзгаришлар рўй берди. 1991 йил 31 августда мустақиллик эълон қилган Ўзбекистон алоҳида давлат бўлди. Жумҳурият Олий Кенгашида биринчи Конституция якдиллик билан қабул қилинди. Барча қатори деҳқонларимиз буларни зўр хурсандчилик, чуқур қониқиш, катта мамнуният билан кутиб олиб, қўллаб-қувватламоқдалар. Республика раҳбарияти қишлоқни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, меҳнаткашлар турмуш фаровонлигини яхшилаш борасида собитқадамлик билан изчил сиёсат олиб бормоқда. Хўжаликларга давлат буюртмасида белгиланган маҳсулотларнинг бир қисмини ва режадан зиёдининг ҳаммасини ихтиёрий равишда сотиш ҳуқуқи берилди. Жумладан, ўтган йили топшириқни уддалаган хўжаликлар давлат буюртмасида белгиланган пахтанинг 15 фоизига, пилланинг 25, сабзавот ва картошканинг 50 фоизига, ортиқча тайёрланган бу маҳсулотларнинг ҳаммасига эга бўлдилар. Шунингдек, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг харид нархлари оширилиб, тармоқ корхоналари ва ташкилотларидан олинадиган 30 фоизлик солиқ бекор қилинганлиги катта ғамхўрлик намунасидир.

Буларнинг ҳаммаси хўжаликлар ҳаётини ижтимоий-иқтисодий ўзгартиришга кўмаклашмоқда. Жамоа хўжаликлари тармоқ маҳсулотлари етиштиришда тобора кўпроқ улуш қўшмоқдалар. Ўтган йили тайёрланган доннинг 36, пахтанинг 63, сабзавотнинг 71, картошканинг 67, тамакининг 99, қовун-тарвузнинг 45, узумнинг 72, сутнинг 65, гўштнинг 63, тухумнинг 64, пилланинг 80 фоизи уларнинг ҳиссасига тўғри келди.

Андижон, Бухоро, Қашқадарё, Наманган, Фарғона вилоятларининг жамоа хўжаликлари бултур пахта етиштириш режаларини шараф билан адо этдилар. Улар гектаридан 30—35 центнердан, ҳатто ундан ҳам зиёд ҳосил олдилар. Булоқбоши районидаги Жўраполвон номли, Олтинкўл районидаги С. Ашуров номли, Наманган районидаги «Зарбдор», Учкўприк районидаги Деҳқонов номли, Қува районидаги «Гулистон», Денов районидаги С. Раҳимов номли, Жондор районидаги «Гулистон», Гулистон районидаги Усмон Носир номли, Пахтачи районидаги Ш. Қаҳҳоров номли, Бекобод районидаги «Деҳқонобод», Янгийўл районидаги «Тинчлик», Ғузор районидаги Карл Маркс номли жамоа хўжаликлари, Ўрта Чирчиқ районидаги Ким Пен Хва номли халқ корпорацияси шулар жумласидандир.

Шу билан бирга қолоқликка йўл қўяётган жамоалар ҳам йўқ эмас. Кўрсатилаётган ёрдамларга, ғамхўрликларга қарамасдан айрим хўжаликлар пахта ва бошқа маҳсулотлар тайёрлаш ҳамда сотиш режаларини бажармаётирлар. Ўтган йили республика бўйича жами 412 та, жумладан Самарқандда 127 та, Хоразмда 69, Тошкент вилоятида 45, Қорақалпоғистонда 37 та жамоа хўжалиги пахта режасини адо этмади.

Илғор хўжаликлар юқори ҳосилдорликка эришаётган бир пайтда бошқа бир қатор жамоаларда гектарлар самарадорлиги пастлигича қолмоқда. Ёнилғи, ўғит, эҳтиёт қисмлар ва шунга ўхшаш бошқа нарсаларнинг нархлари қимматлашиб кетаётган бир пайтда бу аҳволни оқлаб бўлмайди. Бултур республика бўйича гектаридан ўртача 29,7 центнердан пахта йиғиб олингани ҳолда баъзи хўжаликлар 15—25 центнердан хирмон кўтаришди, холос. Қорақалпоғистон, Қашқадарё, Жиззах, Навоий, Самарқанд, Сирдарё, Хоразм вилоятлари жамоа хўжаликлари ҳосилдорлик бўйича жумҳурият кўрсаткичидан пастда қолдилар. Хўжаобод районидаги «Дўстлик, Қуйи Чирчиқ районидаги «Тошовул», Бухоро районидаги «Правда», Гулистон районидаги А. Носиров номли, Оқдарё районидаги «Москва», Қўшкўпир районидаги «Тошкент» жамоа хўжаликлари ва бошқалар режани бажаришмади.

Дон, сабзавот, полиз, картошка, мева етиштириш борасида ҳам шундай мисолларни келтириш мумкин.

Жамоа хўжаликлари зарбдор тармоқ — чорвачиликни ривожлантиришга муносиб ҳисса қўшмоқдалар. Иш тўғри ташкил этилган жойларда тармоқ маҳсулдорлигини оширишга, маҳсулотлар етиштиришни кўпайтиришга муваффақ бўлинмоқда. Фарғона вилояти жамоа хўжаликлари давлатга сотган ҳар бош қорамолнинг тирик вазни ўртача 456 килограммга, жумладан, Бувайда районида 509, Олтиариқ районида 512 килограммга, Тошкент вилоятида эса 432 килограммга тўғри келаяпти. Ёки ҳар бош соғин сигир маҳсулдорлиги Юқори Чирчиқ райони жамоа хўжаликларида ўртача 3419, Риштон районида 2918, Самарқанд районидаги «Наврўз» жамоа хўжалигида 4240 килограммни ташкил этди.

Айни вақтда чорвачиликка етарли эътибор берилмаётган, натижада маҳсулот камайтирилиб, режалар бажарилмай қолган ҳоллар ҳам учрайди. Пискент районидаги И. Ҳайдаров номли жамоа хўжалигида гўшт етиштириш режаси 22,1, Бўка районидаги Улуғбек номли жамоа хўжалигида эса сут тайёрлаш топшириғи 23,7 фоизда қолди. Мирзаобод райони жамоа хўжаликлари товуқлардан тухум олиш режасини 24,2, Гулистон районидаги К. Маркс номли жамоа хўжалиги гўшт етиштиришни 32, Қамаши райони хўжаликлари тухум етиштиришни 23, Хива райони хўжаликлари эса 44,4 фоизга бажаришган. Бухоро районидаги «Правда» жамоа хўжалиги ҳар бош қорамолнинг тирик вазнини режадаги 350 килограмм ўрнига 260 килограмм қилиб давлатга сотган. Косон районидаги «Шарқ юлдузи» жамоа хўжалигида ҳар бош сигирдан 2 минг ўрнига 1097 килограммдан сут соғилган. Бундай мисолларни яна келтириш мумкин.

Пировардида ўтган йили республика бўйича 532 та жамоа хўжалиги гўшт етиштириш, 553 таси эса сут тайёрлаш, 702 таси тухум етиштириш режаларини адо этмади. Айрим хўжаликларда зарбдор тармоқ оқсаётганлигининг сабабларидан бири ем-хашак тайёрлаш талаб даражасида эмаслигидир. Бу маҳсулдорлик пасайишига таъсир кўрсатаяпти. Шунингдек, моллар бош сони ўсмаганлиги ҳам маҳсулотлар етиштириш камайишига сабаб бўлаяпти. Чорвачиликдан зарар кўраётган хўжаликларни ҳамма жойда учратиш мумкин. Таъкидлаш керакки, мавжуд ем-хашакдан оқилона фойдаланмаслик ҳам тармоқ секин ривожланишига, маҳсулдорлик пастлигига, таннарх қимматлашувига таъсир этмоқда. Жамоа хўжаликларида 1 центнер (тирик вазндаги) мол гўшти етиштириш учун 20,1, шунча сут тайёрлаш учун 1,9 озуқа бирлиги сарфланди. Булар илмий жиҳатдан асосланган меъёрдан анча кўп.

Айрим хўжаликлар ортиқча озуқа сарфлаш ҳисобига таннархни қимматлаштириб юбормоқдалар. Оқдарё районидаги «Москва» жамоа хўжалигида бир центнер (тирик вазндаги) гўшт етиштириш учун 31,4, Қарши районидаги «Намуна» жамоа хўжалигида 46,3, Гулистон районидаги К. Маркс номли жамоа хўжалигида 34,6 центнер озуқа бирлиги ишлатилган. Баъзи жойларда ем-хашак етиштиришга эътибор суст. Натижада суғориладиган ерлар умри зое ўтмоқда. Тошкент райони хўжаликлари 580 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 136,4 центнер макажўхори кўкпояси, 2025 гектар ернинг ҳар гектаридан 58,4 центнер беда пичани олишган. Бўка район хўжаликларида 1227 гектар макка майдонидан ўртача 103,7 центнердан кўкпоя саранжомланган.

Ер — бебаҳо мулк, у колхозларга абадий фойдаланиш учун, муддатсиз бириктилган. Ундан тўғри, оқилона фойдаланиш ҳамманинг муқаддас бурчидир. Кейинги йилларда республика Президентининг фармони билан қишлоқ меҳнаткашларига, жумладан жамоа хўжаликлари аъзоларига уй-жой қуриш ва томорқа учун кўплаб ер майдонлари ажратиб берилди. 1991 йилда шу мақсадда 42,5 минг гектар ер тақсимланди. Ўтган йили бу рақам янада кўпайди. Кўпчилик берилган ердан яхши фойдаланмоқда ҳамда турли озиқ-овқат маҳсулотлари ва чорва учун ем-хашак етиштирмоқда. Бироқ томорқа ерига эътиборсиз қараётган, натижада ер умрини беҳуда ўтказаётган шахслар ҳам йўқ эмас. Бундай ҳолатларга чек қўйиш лозим.

Жамоа хўжалиги уставида шу хўжалик, унинг бошқарув органлари жамоа хўжалиги мулкини ва маблағларини харажат қилиш ҳуқуқига эга, хўжалик фаолияти билан боғлиқ бўлмаган мақсадлар учун маблағлар сарфланишига йўл қўймайди, дейилган. Аммо юқори ташкилотларнинг аралашуви ва кўрсатмаларига асосан жамоа хўжаликларининг талай маблағлари, пай бадаллари турли сабаблар билан ўзга ташкилотларга ўтказилмоқда. Уставга хилоф равишда юқори ташкилотларнинг хўжаликлар ички ишларига аралашиш ҳоллари рўй бермоқда. Нарпай районидаги Ленин номли жамоа хўжалиги таркибида 1990 йил ноябрида Бобур номли хўжалик ташкил топган. Икки хўжалик ўртасида мулкни тақсимлашда Уставнинг баъзи моддалари қўпол равишда бузилган. Райондаги мансабдор шахсларнинг айби билан жамоа хўжалиги маблағлари ҳисобига қурилиб ишга туширилган 6 гектарлик иссиқхона хўжалиги ва консерва заводи «мустақил» қилиниб хўжалик тасарруфидан чиқарилган ва район ихтиёрига ўтказилган.

Ҳисобот даврида жамоа хўжаликларининг тафтиш комиссиялари аттестациядан ўтказилди. Бу келгуси ишларга ўз таъсирини кўрсатиши табиий. Андижон вилояти деҳқончилик-саноат уюшмаси ва вилоят жамоа хўжаликлари Кенгаши мутахассисларидан иборат комиссия 150 та жамоа хўжалиги тафтиш комиссиялари раисларидан 81 нафарини лойиқ топиб, 69 нафарини ўтказмади. Чунки улардан кўпчилигининг билими, маълумотлари тўғри келмади. Жумладан 11 нафари агроном, икки нафари ҳуқуқшунос, бир киши ер тузувчи, икки нафари шофёр, шунингдек, баъзилари ўрта маълумотли, савдо ходими, инженер-механик экан.

Кейинги йилларда жамоа хўжаликлари сони кўпаймоқда. Бўлиниш, давлат хўжаликларини жамоа хўжаликларига айлантириш, янгиларини тузиш ҳисобига улар 855 тадан 1142 тага етди. Самарқанд, Тошкент, Андижон, Сурхондарё вилоятларида ўсиш кўп бўлди. Янги жамоа хўжалигини ташкил этишда ер майдони, аҳоли сони, киши ҳисобига тўғри келадиган даромад ва бошқалар ҳисобга олиниши керак. Шунда уни самарали бошқариш, ишлаб чиқаришни ривожлантириш мумкин.

Республика жамоа хўжаликлари Кенгаши ва Ўзбекистон Деҳқонлар уюшмаси хўжаликларни ҳимоя қилиб, уларни солиқлардан озод этиш ёки ҳажмини қисқартириш, маҳсулотлар давлат харид баҳоларини ошириш масалаларини ҳукумат олдига қўйди. Бу таклифлар қўллаб-қувватланганлиги барчага маълум. Шунингдек, Кенгаш ўз мажлисларида қишлоқ меҳнаткашларини ичимлик суви ва газ билан таъминлаш, хўжаликларда ёрдамчи ҳамда кичик корхоналарни ривожлантиришга қаратилган иш юритиш усулларини қўлланиш, шу асосда иқтисодиётни мустаҳкамлаш каби масалаларни муҳокама қилди. Жумладан, Ўрта Чирчиқ районидаги Ким Пен Хва номли халқ корпорациясининг иш услуби ва тажрибаси кўриб чиқилиб жойларда маҳаллий шароитни ҳисобга олиб кенг қўлланиш тавсия этилди.

Ҳисобот даврида республика жамоа хўжаликлари Кенгашига 355 та, жумладан ўтган йили 41 та ариза ва шикоятлар тушди. Улар ўз вақтида текширилиб тегишли чора-тадбирлар белгиланди. Ариза ва шикоятлар сони Самарқанд, Сурхондарё вилоятларидан кўп.

Маълумки, ҳукуматнинг махсус қарори билан қишлоқ меҳнаткашлари ва уларнинг оила аъзоларини даволаш ҳамда дам олишини ташкил этиш мақсадида жамоа хўжаликлариаро шифохоналар қуриш ва улардан фойдаланиш бирлашмаси — «Узколхоззздравница» ташкил этилган. У бирмунча ишларни амалга оширди. Ҳозирги пайтда 13 та даволаш муассасаси ўз минерал сув манбаига эга. Даволанаётганларнинг 60—65 фоизини жамоа хўжаликлари аъзолари ташкил қилмоқда. Бозор иқтисодиёти қийинчиликларига қарамасдан бултур ёзги соғломлаштириш мавсуми муваффақиятли якунланди. Тобора ортиб бораётган талаб-эҳтиёжларни яхшироқ қондириш мақсадида умумий смета қиймати 36,5 миллион сўмлик 11 та хўжаликлараро дам олиш масканлари қурилмоқда.

«Узколхозстрой» бирлашмаси қурилиш ташкилотларининг асосий вазифаси жамоа хўжаликлари, хўжаликлараро ташкилотларнинг буюртмалари бўйича қурилиш-монтаж ишларини бажаришдан иборат. 1991 йилда бирлашма бўйича 142 миллион сўмлик иш адо этилди. Ўтган йили жамоа хўжаликлари маблағлари ҳисобига барпо қилинаётган қурилиш объектлари 129 фоиз кўпайди. Жорий йилда бажариладиган ишлар ҳажми 1992 йилга нисбатан 41 фоиз ортиши кўзланмоқда.

Ҳисобот маърузаси юзасидан сўзга чиққан вакиллар қилинган ишларга очиқ-ойдин, холисона баҳо бердилар.

Қува районидаги «Гулистон» жамоа хўжалиги раиси Мусажон Шербўтаевнинг фикрлари кўпчиликка маъқул тушди. Деҳқон инсофли, сабр-тоқатли, имон-эътиқодли, пок-ҳалол инсон, деди у. Ҳозирги мураккаб ва қийин шароитда ҳам у ўзининг шундай хислатларини намоён этмоқда. Қишлоқ кишиси яратувчанлик меҳнати билан банд. У республика раҳбарияти олиб бораётган сиёсатни кўриб-билиб қўллаб-қувватлаб, ғамхўрликларни чуқур ҳис этиб турибди. Бугунги мураккаб вазиятда жамоа хўжаликларини муҳофаза қилиш керак. Бўлар-бўлмас сабаб билан раҳбар обрўсига путур етказиш, ишдан олиш тўғри эмас.

Демократия, ошкоралик барчага кўп эркинликлар берди. Баъзилар хўжалик мутахассисларини умумий йиғилишда сайлаш керак дейишаяпти. Унда бошқарув нима қилади? Ахир уни шу умумий йиғилиш ишонч билдириб сайлайди-ку. Бизнинг хўжалигимизда 24 минг аҳоли яшайди. Еримиз эса оз. Иш юритиш, хўжалик бошқариш тобора қийинлашиб кетмоқда. Ҳозир ҳеч кимга осон эмас. Лекин бошлаган ишларимизнинг охири яхши бўлишига, юраётган йўлимизнинг давоми ёруғ ва текис эканлигига ишончимиз беқиёс.

— Республикамиз Президентининг қишлоқ аҳолиси турмуш фаровонлигини яхшилаш, деҳқон (фермер) хўжаликларини ривожлантириш тўғрисидаги ва бошқа фармонлари барча қатори қашқадарёлик деҳқонларни ҳам мамнун этмоқда, — деди Косон районидаги «Гулистон» жамоа хўжалиги раиси Саид Ҳусанов. — Яқинда қабул қилинган Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислоҳотларни янада чуқурлаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори тармоқдаги талай муаммоларни ҳал қилиш имконини беради. Бултур йил ниҳоятда қийин келганлиги ҳаммага маълум. Шунга қарамай вилоятда мавжуд 50 та жамоа хўжалиги умум ютуғига муносиб ҳисса қўшди.

Вилоят жамоа хўжаликлари ўтган йилни 5 миллиард сўмдан зиёд даромад билан якунладилар. Унинг 1 миллиард сўми соф фойдадир. Жамоа хўжаликларида тармоқ маҳсулотларини ва маҳаллий хом ашёни қайта ишлайдиган 95 та кичик корхона фаолият кўрсатмоқда.

Олтинкўл районидаги «Коммуна» жамоа хўжалиги раиси Мамажон Ҳамроев кўпчиликнинг дилидаги гапларни гапирди. Жамоа хўжаликларига ёнилғи-мойлаш материаллари 70—80, аҳолига эса 30—35 сўмдан [illegible]тилмоқда. Бу фарқни қандай баҳолаш мумкин?

Кейинги вақтларда шахсий ёрдамчи хўжаликларда чорва моллари жамоа хўжаликлариникига нисбатан 3—4 баробар кўпайди. Натижада жамоа чорвачилигини ривожлантириш, молларни боқиш, маҳсулот етиштириш қийинлашмоқда. Аҳоли чорва моллари учун озуқа майдонлари ажратилмаганлиги сабабли хўжаликларнинг ем-хашагидан беришга тўғри келаяпти. Бунга бирор чора топиш керак.

— Вилоятимизда жамоа хўжаликлари катта куч, — деди Сурхондарё вилояти деҳқончилик-саноат уюшмаси раиси А. Тўрақулов. — Ўтган йилнинг бошида уларнинг сони 48 та эди, ҳозирга келиб 76 тага етди. Жамоа хўжаликлари вилоятда етиштириладиган тармоқ маҳсулотларининг 60 фоизини етиштириб бермоқдалар. Улар шароити бир хил бўла туриб, давлат хўжаликларига нисбатан 25—30 фоиз кўп маҳсулот тайёрламоқдалар. Шунга кўра Вазирлар Маҳкамасининг яқинда қабул қилган қолоқ давлат хўжаликларини жамоа хўжаликларига, ширкат ва ижара жамоаларига айлантириш тўғрисидаги қарори муҳимдир.

Қурултой ҳисобот маърузаси юзасидан қарор қабул қилиб, республика жамоа хўжаликлари Кенгашининг 1988—1992 йиллардаги фаолиятини қониқарли деб баҳолади.

Сўнгра Ҳ. Мамажонов анжуман қатнашчилари эътиборига бир таклифни ҳавола этди. — 1990 йилдан бери қишлоқ меҳнаткашлари ҳуқуқ ва бурчларини ҳимоя қилувчи иккита ташкилот фаолият кўрсатмоқда, — деди у, — улар қуйи бўғиндан республика миқёсигача мавжуд. Бири жамоа хўжаликлари Кенгаши, иккинчиси Деҳқонлар уюшмасидир. Ўзбекистон Деҳқонлар уюшмаси ўз мақсади ва вазифасига кўра давлат ва жамоа хўжаликларини ҳамда қишлоқ хўжалигига алоқадор корхона ва ташкилотларни бирлаштиради, уларнинг ижтимоий-иқтисодий ва ҳуқуқий манфаатларини ҳимоя қилади. Жамоа хўжаликлари ва уларнинг Кенгаши мазкур уюшма таркибининг ажралмас қисми ҳисобланади. Бундан буён уларни бирлаштириш ва ягона фаолият юргизиш мақсадга мувофиқдир.

Қурултой қатнашчилари бозор муносабатларига ўтилаётган ҳозирги мураккаб иқтисодий-ижтимоий даврда мақсад ва вазифалар муштаракларини ҳисобга олган ҳолда ҳамда кўпчилик мутахассис ва раҳбарларнинг таклифларини назарда тутиб, Деҳқонлар уюшмаси ва жамоа хўжаликлари Кенгашини ташкилий жиҳатдан бирлаштириш ва республика ҳукуматидан бунга рухсат сўраш тўғрисида қарор қабул қилдилар.

Шундан кейин анжуман қатнашчилари жамоа хўжалигининг Намунавий устави ва Намунавий низомини ўзгартиш ва қўшимчалар билан қабул қилдилар.

Қурултойда ташкилий масалалар кўриб чиқилди. Республика жамоа хўжаликлари Кенгашининг раислигига Ўрта Чирчиқ райони ҳокими бўлиб ишлаётган Мирзамурод Икромов, раис муовини этиб Ҳамидулла [illegible]лдошев сайландилар. Шунингдек Кенгаш раёсати ва Кенгаш тафтиш комиссияси аъзолари ҳам сайланишди.

Анжуманда Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси раисининг биринчи ўринбосари И. Ҳ. Жўрабеков иштирок этди ва нутқ сўзлади. Қатнашчилар республика Президенти И. А. Каримов номига якдиллик билан Мурожаатнома қабул қилдилар. Шу билан Ўзбекистон жамоа хўжаликлари аъзоларининг қурултойи ўз ишини тамомлади.

Э. ИБРОҲИМОВ,
«Қишлоқ ҳақиқати»нинг махсус мухбири.

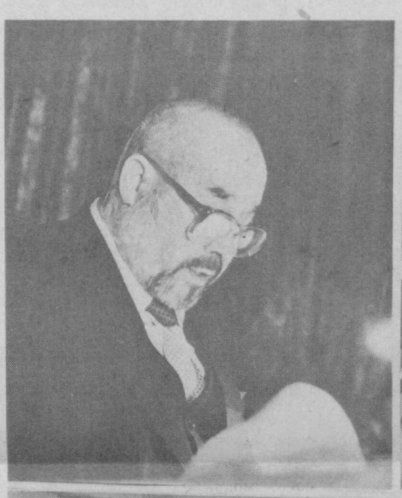

СУРАТЛАРДА: республика жамоа хўжаликлари аъзолари қурултойидан лавҳалар.
Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган суратлар.

ТАБИАТГА ЖОНМИЗ— ЖОНЗОТГА ДАРМОНМИЗ

Инсон саломатлиги у яшаётган муҳит билан чамбарчас боғлиқ. Қаердаки одамзод тоза ичимлик суви, мусаффо ҳаво ва табиий ноз-неъматлардан баҳраманд бўлиб яшаса. соғлом турмуш кечиради. Бу исбот талаб қилмайдиган ҳақиқатдир. Рўй бераётган социал-экологик қийинчиликлар ва унинг аҳоли саломатлигига кўрсатаётган хавфли таъсирига барҳам бериш мақсадида Ўзбекистон Республикаси экология ва саломатлик жамғармаси — «Экосан» иш бошлади. Мухбиримиз ана шу жамғарма раиси, профессор Юсуфжон ШОДИМЕТОВ билан олиб борилаётган ишлар хусусида суҳбатлашди.

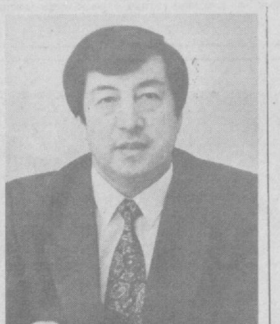

— Истиқлол ҳурлик бериш билан бирга зиммамизга ўта масъулиятли вазифалар ҳам юклади. Энди халқимиз ўз юртининг ҳақиқий эгаси бўлди. Шундай экан, барча табиий бойликларимизни, еру сувларимизни муҳофаза қилмоғимиз зарур. Сиз бу масалаларни қандай изоҳлаган бўлардингиз?

— Ҳақиқатан табиий имконияти кенг, одамлари сабр-тоқатли ва меҳнаткаш юрт фарзандларимиз. Истиқлол бизга ўзлигимизни англаш, тарихимизга назар солиш, келажагимиз учун қайғуриш ҳуқуқини берди. Энди бу муқаддас тупроқни кўзга суртмоғимиз, унинг эгаси эканлигимизни дилдан англамоғимиз, ҳар бир жабҳада, энг аввало, ўзимиз жасорат кўрсатмоғимиз зарур. Чунки шу она заминнинг ҳар бир зарраси учун энди жавобгармиз. Уни асраш-авайлаш фарзандлик бурчимиз. Ватанпарварлик дегани аслида ана шу.

Республикамиз Президенти Ислом Каримов айтганидек, мустақилликни ҳимоя этиш, мустақилликни мустаҳкамлаш, истиқлолни эплаш ҳам зарур.

Инсон яшаб турган атроф-муҳит, табиат, ер-сув, ҳаво поклиги билан эркин ривожланиш жараёнига мос бўлмоғи зарур. Афсуски, биз яшаб турган табиат экотизими кейинги ўн йиллар давомида кескин ўзгарди. Собиқ марказ томонидан олиб борилган бир томонлама сиёсат еру сувимизни, нобототу ҳайвонот оламини таназзулга олиб келди. Орол денгизининг қуриб бориши, қишлоқ хўжалигида пестицидлар ва минерал ўғитларнинг меъёридан ортиқ ишлатилиши бу минтақада яшовчи кишилар саломатлигига зиён етказди.

— «Экосан» жамғармасини тузишдан кўзланган асосий мақсад ва унинг бошқа жамғармалардан фарқи нимада? У айни пайтда нималарни режалаштирмоқда?

— Экологик муаммоларни ҳал қилишда ҳам, инсон саломатлигини мустаҳкамлаш борасида ҳам халқимизга Президентимиз Ислом Абдуғаниевич томонидан катта ғамхўрликлар қилинмоқда. Кенг жамоатчиликнинг, катта корхоналар, концернлар, банклар имкониятларини умумлаштириш мақсадида у кишининг шахсий ташаббуси билан Ўзбекистон экология ва саломатлик жамғармаси —«Экосан» ташкил қилинди. Уни тузишдан асосий мақсад республикамиз экологиясини яхшилаш, эл саломатлигини мустаҳкамлаш, кенг тарқалиб бораётган касалликларнинг олдини олиш, айниқса, қишлоқда яшовчи болалар ва оналар саломатлигини яхшилашдир. Ана шу мақсадларни амалга ошириш учун жамғарма «Тоза сув» дастурини ишлаб чиқди. Қишлоқ аҳолиси ўртасида тарқалаётган касалликларнинг 80 фоизи тоза ичимлик суви етишмаслигидандир. Шу боис бу масалага алоҳида эътибор берилмоқда.

«Экосан»нинг «Тоза ҳаво» дастури Тошкент шаҳрида ва вилоятлар марказида амалга оширилиши мўлжалланмоқда. Чунки шаҳарлар ҳавосининг тоза бўлиши республика экологиясига ҳам ўз таъсирини кўрсатиши шубҳасиз.

Шунингдек «Энергетика ва экология»га бағишланган дастуримиз ҳам Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг фан ва экология масалалари қўмитаси томонидан маъқулланди.

— Мусаффо табиатимизга ғубор сочаётган, сув ҳавзаларини ифлослантираётган завод ва фабрикалар фаолиятини назорат қилиш юзасидан қандай чора-тадбирлар белгиланаяпти?

— Саноат, коммунал ва қишлоқ хўжалигининг ерости сувларини ифлослантираётган 500 дан ортиқ иншоотлари борлиги аниқланди. Чирчиқ дарёси Тошкент шаҳрини ва унга туташ районларни сув билан таъминлаб туради. Унинг ерости чучук сувлари, азот бирикмалари, нефть маҳсулотлари, заҳарли моддалар билан яроқсизланган. Марказий Фарғонанинг ерости чучук сувлари ҳам саноат корхоналарининг чиқиндилари билан ифлосланган. Қарийб барча мамлакатларда оқава сувларининг 90 фоиздан кўпроғи иқтисодий ва экологик жиҳатдан фойдали бўлган биологик усуллар билан тозаланади. Бизда эса фақат физик-кимёвий усуллардан фойдаланиб келинди. Бундай иш юритиш сувнинг юқори даражада сифатли бўлишини таъминлай олмайди. Минг шукрки, бизда ҳам биологик тозалаш усулларига эътибор ортаяпти.

— Орол денгизи билан Каспий орасида ўзаро боғлиқлик борми? Ҳозир Каспий денгизида сув сатҳи меъёридан юқори. Оролни тўлдиришда ана шу имкониятдан фойдаланса бўлмайдими?

— Бу икки денгиз бир-бири билан чамбарчас боғлангандир. Улардаги сув миқдори бир хил меъёрда тургандагина табиатга сўлимлик, тирик жонзотга дармон бағишлайди. Айни пайтда Оролнинг суви камайиб бораётган бўлса, Каспий денгизининг суви меъёрдан ортиб кетмоқда. Бу эса ҳар икки минтақада ҳам инсон ва атроф-муҳитга ёмон таъсир кўрсатмоқда. Демак, сувнинг маромдан кўпайиши ҳам, камайиши ҳам экологик жиҳатдан ҳалокатлидир. Ҳозирча бирор нарса дейиш қийин-у бироқ вақти келиб улардан бирортасида сувнинг маромдан кўпайиб кетишидан фойдаланиб, суви тугаб бораётган томонга ёрдам кўрсатиш имкони пайдо бўлиб қолар. Қисқаси, олимлар бу муҳим омилдан фойдаланиш йўлларини изламоқдалар. 1991 йилда Боку шаҳрида ўтказилган Каспий денгизи муаммосига бағишланган I халқаро конференцияда ҳам ана шу масалага алоҳида тўхталиб ўтилди.

— Мутахассисларнинг ҳисобига қараганда, республикамизда экин экиладиган катта майдонларнинг мелиоратив ҳолати ёмон. Ана шу далаларни тезроқ унумдор ҳолга келтириш мумкинми?

— Нега мумкин бўлмасин. Фақат бунинг учун илгари йўл қўйган хатоларимизга барҳам бериб, оқилона иш юритмоғимиз керак. Бунда илм-фан ютуқларига ва ота-боболар анъаналарига суянмоғимиз лозим. Ерларимизнинг сифатини яхшилаш, тупроқ унумдорлигини ошириш масалалари мустақил Ўзбекистон учун муҳим аҳамиятга эга бўлган зарурий муаммодир.

Тупроқ ҳам биологик тирик мавжудот. У ҳам нафас олади, озиқланади. Шунинг учун мелиоратив ҳолати ёмонлашган далаларга бугун эътибор бермасак, эртага яна ҳам кеч бўлади. Республика ҳукумати томонидан олиб борилаётган аҳолини тоза ичимлик суви билан таъминлаш, хонадонларни газлаштириш, тиббий муассасалар имкониятларини кенгайтириш, кўп болали ва ҳомиладор аёлларга моддий ёрдам кўрсатиш сингари чора-тадбирлар ўз самарасини бермоқда. Шу кунларда ўтказилаётган «Экосан» лотерея ўйинларидан тушган маблағ ҳам ана шу ишларни амалга оширишга мўлжалланган.

— Орол бўйи минтақасидаги аҳоли экологик жиҳатдан энг оғир аҳволда. Жамғарма уни ҳимоясига олишга қодирми?

— Жамғарма олдида турган энг муҳим масалалардан бири Орол бўйи минтақасидаги муаммоларни ижобий ҳал қилишдир. Республика ҳукумати «Экосан» саломатлик поезди ташкил қилиш тўғрисидаги ташаббусни маъқуллади. Бундан мақсад у ерда яшовчи аҳолига юқори малакали тиббий ёрдам кўрсатмоқликдир. Яқинда саломатлик поезди бу минтақадан ўз ишларини муваффақиятли якунлаб қайтди. 5 мингдан ортиқ аҳоли тиббиёт кўригидан ўтказилди. Кўп болали оилаларга 500 минг сўмдан ортиқ озиқ-овқат, ҳар хил витаминли шарбатлар тарқатилди. Ўнлаб муолажага муҳтож кишилар эса марказий шаҳарларга даволаш учун жўнатилди. Бинобарин, бу поезд Орол бўйи экологик ҳолатини чуқур ўрганишда ҳам, социал-экологик дастурни тайёрлашда ҳам катта ёрдам кўрсатади. Шу кунларда мутахассисларимиз ишдан чиққан 50 дан ортиқ сув тозалагич мосламаларини қайта созлашга киришдилар. Уларнинг ишга тушиши ўн минглаб аҳолини тоза сув билан таъминлашга ёрдам беради.

Орол денгизи муаммоси умумбашарий муаммога айланди. Уни ҳал қилишда кўп томонлама ҳамкорлик керак. Тошкентда бўлиб ўтган Марказий Осиё давлатлари Президентлари учрашувида ҳам бу муаммо ўртага қўйилди. Учрашув қатнашчилари махсус давлатлараро Орол жамғармаси ташкил қилишга келишиб олишди. Бундай қудратли жамғарманинг ташкил бўлиши Оролга жон, у ерда яшаётган меҳнатсевар кишиларга соғлом ҳаёт бағишлайди.

— «Экосан»нинг хорижий мамлакатлар билан алоқаси қандай?

— Ўзбекистоннинг БМТга аъзо бўлганлиги экология соҳасида ҳам халқаро муносабатлар ривожига мадад бўлди. Республика табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси билан АҚШ, Япония, Франция, Туркия ва Олмония ўртасида кенг доирадаги алоқалар ўрнатилди. Яқинда ҳукумат делегацияси Индонезиянинг Бали оролида ўтказилган Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Жанубий-Шарқий Осиё ва Тинч океани мамлакатлари социал-иқтисодий комиссияси (ЭСКАТО) ишида қатнашиб қайтди. У ерда бўлиб ўтган халқаро анжуманда «Тоза сув» дастуримиз 60 та мамлакат вакиллари ўртасида тарқатилди. Халқаро ташкилотлар раҳбарлари билан учрашувлар олиб борилди. Ана шу ҳамкорликлар натижаси ўлароқ, кўпгина мамлакатларда «Экосан»нинг бўлимлари очилмоқда. Бундай хайрли тадбирлар АҚШ, Англия, Швеция, Швейцарияда кенг доирада олиб борилмоқда. Бу ишда пойтахтда жойлашган хорижий мамлакатлар элчихоналари ҳам катта ёрдам кўрсатмоқда. Жорий йилнинг март ойида Тошкентда «Экосан» ташаббуси билан Марказий Осиёда биринчи бор экология ва саломатлик халқаро семинари ўтказилади. Семинар АҚШнинг халқаро ривожланиш агентлигининг бевосита ҳамкорлигида ўтказилаяпти. Унда бир қанча халқаро ташкилотлардан ҳам вакиллар иштирок этиши кўзда тутилмоқда.

— Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонун ҳақида қандай фикрдасиз?

— Истиқлол шарофати билан амалга ошган катта ишлардан бири табиатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонуннинг қабул қилиниши бўлди. Бу тарихий ҳужжатда ҳар биримизнинг табиатдан фойдаланиш жараёнидаги вазифа ва ҳуқуқларимиз аниқ кўрсатиб берилган. Бундан ташқари биринчи бор экологик таълим-тарбия, кенг омма орасида экологик тафаккурни шакллантириш масалаларига алоҳида ўрин ажратилган.

Ушбу ҳаётий қонунни оғишмай амалга ошириш, уни халқ орасида тарғибот қилиш муҳим аҳамиятга эга. Бу борада ҳам «Экосан» махсус тадбирлар тайёрламоқда.

Суҳбатдош:

Давлатмурод САЪДУЛЛАЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

МАҲСУЛДОРЛИК ЮҚОРИ

Асака районидаги Қобилжон Рўзиев номли жамоа хўжалигининг сут-товар фермаси чорвадорлари қишловни соз ўтказишаётир. Бу ерда 310 бош қорамол бор. Уларнинг бари семиз ва соғлом. Хўжаликда қишловга пухта тайёргарлик кўрилган. 817 тонна дағал хашак, 880 тонна силос, 68 тонна табиий пичан, 241 тонна сомон, 172 тонна беда ва бошқа озуқалар ғамланди. Жамоа хўжалиги аъзолари ўтган йили давлатга 235 тоннадан зиёд сут, 35 тоннадан ортиқ гўшт сотдилар.

Илғор соғувчилардан Матлубахон Йўлдошева, Шаҳринисо Мисирова, Мавлудахон Мирзаева, Маликахон Ғофуровалар ҳар бош сигирдан 3000 килограммдан сут соғиб олишди. Улар шу кунларда ҳам ўз қарамоқларидаги говмишларни меҳр билан парваришлаб, 8—9 килограммдан серқаймоқ маҳсулот олишаяпти. Тажрибали молбоқарлар Бозорбой Мис...ов ва Абдужаббор Қодиров қорамолларни тўйимли озуқалар билан парваришлашаётир.

Умаржон АБДУЛЛАЕВ.

ТЕГИРМОН ЁНИДА ОБЖУВОЗ

Амударё районидаги «Тўлқин» жамоа хўжалигида уч-тўрт йилдан буён жўхори уни тортадиган ва шоли оқлайдиган тегирмон ишлаб турибди. Ҳозирги қийинчилик даврида бу кичик корхоналар одамларнинг мушкулини осон қилиб, уларга намунали хизмат этмоқда. Тегирмончилар — Бибижон Ўрозбоева ва Турсунбой Ўрозбоевнинг ишидан эл миннатдор. Улар кунига бир ярим тонна жўхорини ун қилиб, 7—8 тонна шолини оқлаб беришаяпти. Иккала тегирмон фақат «Тўлқин» жамоа хўжалиги аҳолисигагина эмас, шунингдек қўшни «Оқ олтин», «Дўстлик» жамоа хўжаликларидаги қишлоқларга ҳам хизмат кўрсатаяпти.

Х. ОТАМУРОДОВ.

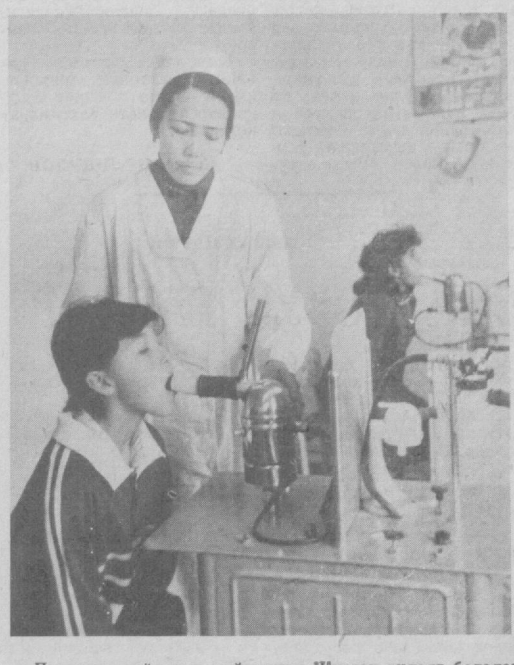

Пахтакор районида жойлашган Жиззах вилоят болалар юрак касалликлари санаторийсида беморларга яратилаётган қулайликлар талайгина. Бу тиббий масканда ҳар ўқув чораги давомида камида юз нафардан ортиқ ўқувчилар соғлигини тиклаб, билим олмоқдалар. Кейинги пайтда шифохонада болаларни физиотерапия йўли билан даволашга кенг ўрин берилаётир. Ревматизм касалига чалинган ўсмирлар ҳам эндиликда ана шу даргоҳдан шифо топмоқдалар.

СУРАТДА: ҳамшира Турсуной Азизова беморларни муолажа қилаяпти.

Қ. УМАРОВ олган сурат.

МАҚТАНГАННИНГ УЙИГА БОР

Шеробод районидаги Усмон Юсупов номли давлат хўжалиги марказий таъмирлаш устахонаси дарвозасидан кираверишда хушёр бўлмасангиз, темир-терсак ичида йўқолиб қолишингиз ҳеч гап эмас. Керагида ишлатилган техника воситалари бутун бир ҳовли юзига тариқдек сочилиб ётибди. Унинг қай бири соз-у, қай бири таъмирлашга муҳтож, қай бири мутлақо яроқсиз, темир-терсак эканлигини фарқлаш қийин. Бош муҳандис ўринбосари Абдураҳмон Мамадаминов техника ремонтининг бориши ҳақидаги саволларимизга жавоб ўрнига елка қисиб, ер чизишдан бўлак чора тополмади.

Эрталаб соат ўн бўлишига қарамасдан, устахонанинг вақтинча мудири Худайберди Эштовов ишни нимадан бошлашни билмасдан турган экан.

— Устахонада неча киши ишлайди?

— Чамамда 30 киши.

— Таъмирловчилар кам кўринади. Неча киши ишга келган?

— Аниқ ҳисобини олганимиз йўқ.

— Бундан чиқди, ишга келган ҳам, келмаган ҳам барибир экан-да? Деразаларининг бирортасида ҳам ойна йўқ «антиқа» бино нимага мўлжалланган?

— [illegible] ерда токар, темирчи ус[illegible] пайвандчилар ишлайди. Ойналарни каптарлар синдирган. Қайта қўяйлик, десак раҳбарларимиз ойнадан кўра анқонинг уруғини топиш осон, дейишмоқда. Бахтимизга қиш илиқ ўтаяпти. Бўлмаса, бу ерда ишлашнинг сира иложи йўқ.

Бинонинг ойналари йўқлиги, совуқлиги етмагандек, қиш давомида бу ерни лоқал супуриш, кераксиз темир-терсакларни бўлак жойга чиқариш ҳеч кимнинг хаёлига келмабди. Ҳар бурчакда уюлиб ётган темир-терсакларни топшириш «ёқилғи етишмаяпти», деган баҳона билан пайсалга солинаяпти.

Тўрт-беш киши комбайнларни таъмирлаш билан машғул экан. Зарур эҳтиёт қисмларнинг етишмаслигидан уларнинг ишларида унум йўқ. Жорий йилда 500 гектар майдондаги бошоқли дон ҳосили ана шу созланажак комбайнлар ёрдамида йиғиштириб олиниши лозим. Афсуски, ҳозиргача ҳар хил қайиш ва занжирлар, элаклар топиб келинмади.

Пахта териш машиналари, кўсак чувийдиган агрегатларни таъмирлашга жиддий киришилмаганлигини айтмасак ҳам бўлади. Ерга барака уруғи қадашга ишлатилаётган техника воситаларини шайлаш ҳам охирига етказилмаган. Маккажўхори, картошка экишда ишлатиладиган сеялкаларни таъмирлаш ҳам ўлда-жўлда. Маккажўхори экиш сеялкаларининг иккитаси комбайнлар созланаётган жойда, иккитаси эса чигит экиш сеялкаларига яқин майдонда турибди. «Йигирма гектар майдонга дон учун макажўхори экилади, иккита сеялка ҳам етади», дейди Худойберди Эштовов, пинагини бузмай.

— Картошка экадиган сеялка қачон созланади?

— Қайдам, хўжаликда тўрт гектар майдонга картошка экилиши керак. Ҳозирча уруғлик йўқ.

— Зиг-заг бороналар қаерда сақланаяпти?

— Ҳозир улардан қисман фойдаланамиз, бори ҳам бўлимларда. Биз қатқалоққа қарши олтита мотигани тахт қилиб қўйганмиз.

— Ғўза парваришида ишлатиладиган культиваторларчи?

— Улар тракторчиларнинг уйларида бўлса керак.

Тартиб, озодалик, интизом остонадан бошланади, деб бежиз айтишмаган. Бу ерда эса юқорида таъкидланганларнинг ҳеч бири йўқлигига ишонч ҳосил қилдик. Бозор шароитида ҳар бир техника воситаси, эҳтиёт қисмларнинг баҳоси нақадар қимматлашганлигини Усмон Юсупов номли давлат хўжалиги раҳбарлари, мутахассислари билишармикан? Бўлмаса эслатиб қўяйлик: ҳайдов тракторининг двигатели 400 минг сўм туради. Ремонт-механика корхонасида таъмирланган двигателнинг баҳоси 160 минг сўм. Мамаражаб Бўтаев бошлиқ бўлимга қарашли техника сақланаётган ҳовлидаги аянчли манзарани кўриб, беихтиёр хўжасизлик ҳам эви билан-да, деб юборасиз.

Чунки учта ҳайдов трактори уч ерда сочилиб ётибди. Бирига қайта таъмирланган двигателни қўйиш керак, иккинчиси ёқилғи йўқлигидан тўхтаб турибди, учинчисини таъмирлашга эса фурсат етмаган. Ҳовлининг бир чеккасида қайта таъмирлашга жўнатиладиган олтита двигатель очиқ ҳавода занглаб ётибди. Шунинг учун ҳам бўлимда ер текислаш, жўяк очиш ишлари қониқарсиз аҳволда. Хўжаликда эса 2700 гектар майдонда шу пайтгача 1,5 минг гектарида жўяк очилди. Холбуки қўшни хўжаликларда барча майдон чигит экиш олдидан суғоришга тахт қилиб қўйилди.

Хўжалик пахтакорлари бултур йиллик режани ортиғи билан уддаладилар. Улар қўлга киритган муваффақият, албатта, ўзлариники. Лекин амалдаги йил масъулиятини унутмаслик ҳам керак. Қиш ҳар йилдагидек қуруқ, илиқ келди. Баҳорги экиш мавсумига тараддуд кўриш учун бу катта қулайлик. Лекин баҳор серёғин, салқин келиб, деҳқонни бултургидек шоширибқўйиши мумкин. Шундай экан ғанимат дамлардан унумли фойдаланиб, фақат сеялка ёки терим агрегатлари эмас, йил давомида ишлатиладиган барча техника воситалари соз қилиб қўйилса, айни муддао бўларди.

Б. КЕНЖАБОЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

МОЙЛИ ҚЎЛЛАР СИРИ

Ёзу куз Олойдаги яйловдан бўшамай, қиш-қировли кунлардагина подани пастга ҳайдаб, қўй-қўтонга жойлаштириб бўлгандан кейин икки ошна бир-бирини йўқлади.

— Ёпирай, сенмисан жўра? Бир йил кўришмаган дўстлар қучоқ очиб омонлашаркан, уларнинг бири деди:

— Қани-қани, мана бундоқ тур-чи, бир меҳрингга тўяй... Вой-бу, жудаям тўлишиб кетибсанми жўра? Туф-туф-ей, ёмон кўздан асрасин.

— Омонмисан, дўстим? — иккинчи ошна қадрдонини қучаркан меҳри ийиб, деди. — Жудаям соғинтириб қўйдинг-ку, омон-эсон юрибсанми? Яйловдан яхши қайтдингми?

— Шукур-шукур, қани ишдан гапир, қўй-қўзидан, қозон-чўмичнинг мойидан гапир. Олиб-олдирмаганингдан гапир.

— Э, ошна, нимасини айтай, қўйни етти хазинанинг бири деб бекорга айтишмаган. Бу хазина омон бўлса, томчисиям одамни тўйдиради.

— Тўғри гапни айтдинг. Ризқ-рўз деб қўй ортидан тоғ-тошда юргандан кейин истаган қўчқорни ағдаришга ҳаққимиз борми? Бор, албатта. Эт еб, мой ичмасак нега чўпон-чўлиққа бош бўлиб юрибмиз. Ишқилиб бахтимизга мол дўхтирлар омон бўлишсин. Яйловга чиққанларида «шунча қўйни мажбуран сўйиб юбордик, илтимос, расмийлаштириб берсанглар», десак, «қўйиндан тўкилгани қўнжигада, ака» деб илжайганича актини ёзаверишади.

— Нимасини айтасан, жўра, қўлинг мойли бўлгандан кейин қўнжингга сурасанда. Қарс ҳам икки қўлдан чиқади. Қани, мард бўлсанг бир қўлда қарсак чалиб кўр-чи, сира ҳам чалолмайсан. Сендан угина, мендан бугина деб бекорга айтишмаган-ку.

Гапдан гап чиқиб, икки ошна хўп дардлашиб олишди. Ёз бўйи қанча қўйлар сўйилиб, қанчаси қозонга тушганию, ёпиғлиқ қозоннинг тубоғини қандай қилиб маҳкам бостиришганидан, тузилган актларни колхоз раиси билан чорвачилик ҳисобчиларига қандай қилиб тасдиқлатиб олганларигача бири олиб, бири қўйиб роса дастурхон қилишди...

Эмишки, Шаҳрихон районидаги «Олтин водий» жамоа хўжалиги яйловларида бир йилда 287 бош қўй мажбуран сўйилибди. Ветеринария врачи ҳаммасига акт тузиб, улар қандай касаллик билан оғриганию, гўштини иссиқ овқатга ўтказиб берилганлигигача хижжалаб ёзиб берибди.

Кунларнинг бирида хўжаликка «мажбуран сўйилган» қўйларни аниқлагани текширувчилар келиб қолишибди.

— Ҳаммаси ҳам мажбуран сўйилгани йўқ, — деди колхоз раиси вазифасини бажараётган Хусниддин Жўраев ёпиғлиқ қозонни ёпиғлигича қолдирмоқчи бўлиб. — Байрам кунларида, кишиларнинг тўй-тўйчиқларида одамларга қўй улашганмиз. Булар ҳам сўйилган қўйлар қатори рўйхатга киргандир. Ишқилиб яхшилаб кўриб чиқинглар. Ферманинг мудири Тўхтасин Пўлатов ўз ишига жудаям пишиқ одам, тағин унга бирор гап тегиб юрмасин-а.

Текширувчилар эса чорвачиликка оид ҳужжатларни роса ков-ков қилиб, Тўхтасиннинг раис ўйлаганидек анойи одамлар сирасидан эмаслигини асослаб беришди. Улар қўйлар «мажбуран сўйилгани» ҳақидаги қайси актни очишмасин маржондек терилган қилвир ишлар мана-ман деб чиқиб келаверди. Фақат ферма мудири билан ветеринария врачи имзо қўйган ҳар бир актнинг кучи билан беш-олти қўй касалга чиқарилиб, сўйишга рухсат берилаверган. Аммо, бу ҳужжатларда қайд қилинишича яйловларда ўт пишиб, тиззага уриб турган бир пайтда кеча-кундуз яйраб ўтлаб юрган совлиғу қўчқорлар сўйилиш арафасида бирданига қўзичоқдай бир бурда бўлиб қолсая?! Воажаб! Ким ҳам ишонарди? Эс-ҳуши жойида бўлган одам бу хилдаги афсонани эшитиб «қўй бунақа уйдирмаларингни», деб қўл силташи аниқ. Аммо шуниси ажабланарлики, ҳозир хўжалик бошқаруви раиси вазифасини бажараётган Хусниддин Жўраев билан қилни қирққа ажратиш бурчи ҳисобланган тафтиш комиссиясининг раиси Саъдулла Жўраев кўзларини чирт юмганча ҳужжатларни тасдиқлаб юбораверишган.

Бу гапни эшитиб район деҳқончилик-саноат уюшмаси зоотехниги Т. Абдураҳмонов мийиғида кулиб деди:

— Бу-ку «Олтин водий»даги аҳвол. Бошқа колхозларда, масалан, «Сардор» хўжалигида бундан ҳам беш баттар. Ўтган йилнинг ўзида 74 бош қорамол, 329 бош қўйни сўйиб юборишди.

Бу хўжаликда ҳам ўша-ўша теша тегмаган, енг ичида битилган қилвир ишлар. Аммо хўжалик раҳбарларининг қўли очиқлиги бу ерда ҳам кўплаб қўй-қўзиларнинг ҳе йўқ—бе йўқ қозонга тушиб кетишига сабаб бўлган. Ёзилган акт ва справкаларнинг барчасида қўйчилик фермасининг мудири ва ветеринария фельдшерининг жимжимадор имзолари бор. Ҳужжат номи бўлса бўлди, деб колхоз раиси Комилжон Собиров билан чорвачилик соҳаси ҳисобчиси Қўшоқбой Жўраев бу актларни тасдиқлаб юбораверишган. Ферма мудири Абдуқаҳҳор Юсупов «касал бўлди» деган ўйинга шунчалик берилиб кетдики, битта акт билан 7-8 бош қўйни «сўйилди»га чиқариб юбораверди. Мудир билан фельдшер даставвал қўйларнинг қандай касал бўлганини, уларнинг тирик вазни ва сўйгандан кейин чиққан гўштини аниқ кўрсатиб, актларни қиёмига етказиб ёзиб боришган бўлса, кейинчалик ҳамма иш хамирдан қил суғиргандай кўчаётганига кўникиб ҳужжатларни чала-чулпа тўлдирадиган, ҳатто сўйилган молларнинг вазнини ҳам аниқ кўрсатмайдиган бўлиб қолишди. Улар кўрсатган касаллик ҳам деярли бир хилга айланди: гангирбош. Фельдшернинг хулосасини ўқиган одам колхоз подасига ана шундай касаллик тарқалибди-да, деб ёқа ушлайди.

Гап шу ерга етганида ҳар қандай одам ҳам «хўш, улар-ку шунча қўйни сўйиб юборишга мажбур бўлишибди, гўштини нима қилишди?» деб сўраши аниқ. Ферма мудирининг бу гапларга ҳам жавоби тайин. «Гўштини тўртта чўпонга бердик, мана акти», деб қўлидаги бир тўп ҳужжатлар ичидан гапини исботлайдиган справкани топиб қўлингизга тутқазади. Уларда қайд этилишича сўйилган қўйларнинг килосини чўпонларга 34 сўмдан ўтказиб беришган. Вой товба, бозорда ҳар бир килограмм гўшт 300 сўмдан сотилаётган пайтдая! Агар шу ҳужжатлар рост бўлса, ҳар бир чўпон оиласи ойига 90—100 килограммдан гўшт еярканда. Мана буни ҳақиқий эртак деб айтиш мумкин.

Хуллас, Шаҳрихон районидаги бу икки хўжаликда ана шундай ажаб савдолар илдиз отиб кетди. Хўжалик раҳбарлари жон куйдириб айтганларидек, балки бу қўйлар колхозчиларнинг тўй-маъракаларида, байрамларда одамларга тортиқ ҳам қилингандир. Агар шу гап ростга чиққудай бўлса, унда нега ферма мудирлари билан ветеринария врачлари бу қўйларни касалга чиқариб, иссиқ овқатга ишлатилгани тўғрисида ҳужжат расмийлаштиришган? Нима учун росмана совлиқ ва қўчқорлардан муштдаккина қўзининг гўштини чиқариб, пулини чўпонларнинг зиммасига юклашган? Бу — қилғиликни карнайчи қилиб қўйиб, сурнайчини балога гирифтор этгандай гап эмасми? Қинғир ишнинг қийиғи қирқ йилдан кейин ҳам чиқади, деган нақл бор халқимизда. Мойли қўлларнинг сирини яширишга қанчалик уринишмасин барибир, эртами-кечми бу ишлар албатта ошкор бўлади.

Рафиқ ТУРСУНОВ.

Ҳар кимнинг иймони бут бўлсин

ОШИБ КЕТСАНГ ҚЎШНИНГГА БЕР

Қўшнилар ўзаро яхши муносабатда бўлишга, моддий-маъанвий жиҳатдан бир-бирларини қўллаб-қувватлашга имкон топа олсаларгина турмуш файзли кечади. Ҳадиси шарифда: «Кимки Аллоҳга ва қиёмат кунига имон келтирган бўлса, ўз қўшнисига яхшилик қилсин», —дейилади. Қўшнига эзгулик қилишдан мақсад шуки, касал бўлса, бориб кўриш, хурсандчилик пайти табриклаш, мусибат кўрса ҳамдардлик билдириш, муҳтож бўлса ҳожатини чиқариш савоб келтиради.

Ҳазрати Ойша Расулуллоҳдан: «Агар иккита қўшним бўлса, уларнинг қайсисига аввал мурувват қилай?» деб сўраганларида: «Қайсисининг эшиги сенга яқинроқ бўлса, ўшанисига аввал мурувват қил», —деган эканлар. Қўшниларнинг муҳим ҳақ-ҳуқуқларидан бири икки тарафга тааллуқли масалаларда маслаҳат қилиш. Борди-ю, ўз уйини сотмоқчи бўлиб қолса, бу ҳақда икки қўшнини хабардор қилиши шарт. Бундай иш тутиш одамларни бир-бирлари билан иззат-эҳтиромда ҳаёт кечиришларини таъминлайди.

Қўшниларнинг яхши муносабатда бўлишларига айниқса аёллар кўпроқ жавобгардилар. Зеро, ҳар қандай нозик муаммоларни дастлаб аёллар сезадилар. Қолаверса, аёллар ўз табиатига кўра эҳтиросларга берилиб ва кўпинча жанжал чиқишига сабабчи бўлишади. Ўз эҳтиросларига берилмайдиган аёлларнинг ҳаёти ширин ўтади. Бундай аёл улғайиб қайнона бўлганда ҳам ўз келинларига яхши муносабатда бўлади. Қайнона ўз келинига қўпол муносабатда бўлса, у тез кунда қўшниларга аён бўлади. Қайнона ва келиннинг қилмишларини улар ўзларича баҳолай бошлайдилар. Бу эса ўз навбатида қўшничилик муносабатига таъсир қилади. Натижада орадаги ишонч йўқолади, ўртада келишмовчилик пайдо бўлади.

Катталарни ҳурмат қилиш, ошиб-тошиб кетсанг, қўни-қўшнига хайр-эҳсон қилиш инсонга бахт-саодат келтиради.

Салим МЕЛИҚУЛОВ.

ЗАМАХШАРИЙ

БИР ҲОВУЧ ГАВҲАР

● Одамларнинг энг хотири кучлиси уларнинг ичидаги энг кечиримлисидир, кўнгилларнинг энг юмшоғи салобатлигию шафқатлисидир.

● Мол-мулкни беҳуда исроф қилиш куфрона «неъмат»дир, ўйламасдан бойлигини сарфлаш тўлиқ таназзулга олиб келади.

● Подшоҳнинг энг яқин кишиси яқинларнинг ичидаги энг улуғидир, хавф-хатар пайтларида уларга (хавф-хатарга) яқинроғидир.

● Тоғнинг энг тепасига (чўққисига) чиққан киши ундан йиқилувдан ғоят кўп огоҳ бўлмоғи лозим.

● Агар сенга нисбатан ўз биродаринг бирор хиёнат қилса, унга яқинлашишдан ўзингни тий, унинг макру ҳийласидан ўзингни муҳофаза этишга ҳаракат қил.

● Фисқу фасод қилувчилар ва фожирлар кўпайса, Аллоҳ таоло вабо юборади.

● Аҳмоқ киши ҳикмат лаззатини билмайди, бамисоли тумов киши гулнинг ҳидини сезмаганидек.

● Огоҳ бўлингизки, карим ва ҳурматли, вафодор одамни йўқотиш эр кишига вафотдан кўра ҳам оғирроқдир.

● Агар ёмон йўлдошга эргашсанг, унинг оғуси билан заҳарланасан, яхшиси унинг душманлари жумласидан бўл, шунда унинг оғусию заҳматидан қутуласан.

● Тўғри ва ҳақ йўлдан юрган кишининг юриши арслон юришидан кўра ҳам маҳобатлироқдир.

● Ҳалол, покиза киши доимо хотиржаму тинчликдадир, бировга хиёнату ёмонлик қиладиган киши эса ҳалокатга гирифтордир.

● Одамлар ичида энг ярамаси хасисидир, уларнинг ичидаги энг ялқови-пасткашидир.

● Агар иффат ва виқор соҳибларидан бўлмасанг, хору зорлик, таҳқиру тубанликка мудом гирифторсан.

● Ақлли, ғофил кишининг жим туриш ҳолати жоҳил, паришон кишининг узридан афзалдир.

● Мардонавор киши мағлуб бўлгани билан унинг мартабаси паст бўлмас, машаққату ташвишга гирифтор бўлса-да, хор бўлмас.

● Аллоҳ йўлида фидойи, ҳақиқий мўмин-мусулмон, аҳди паймон, эътиқоду иймондан Аллоҳга собитқадам бўлинглар.

ФАРЗАНДНИ НАЗАРДАН ҚЎЙМАНГ

Хоҳ қиз, хоҳ ўғил бўлсин фарзанд гўдакликдан бошлаб, уларни ахлоқ ва одобга ўргатиш ота-онанинг вазифасидир. Агар шундай қилинмаса, фарзанднинг ҳақини адо этилган, деб бўлмайди. Фарзандларни солиҳ ва қобил қилиб ўстирсалар бу дунёда ҳам, охиратда ҳам ота-онасининг юзи ёруғ бўлур. Афсуски, баъзи бир ота-оналар фарзандларининг тақдири ҳақида кам ўйлайдилар. Уларнинг қаерга борганлари, кимлар билан юрганлари ва вақт ўтказаётганликлари ҳақида қайғурмайдилар. Айрим ота-оналар болаларни овқатлантириш ва кийинтириш ҳақида бош қотирмайдилар.

Бунинг натижасида болалар ота-онага нисбатан беҳурмат бўлиб ўсадилар. Шаърий бурч ва вазифаларини адо этган ота-оналаргина фарзанд олдида иззат-икромда бўлишади.

Расулуллоҳ ҳузурларига бир саҳобалари келиб, ўз ўғилларидан бирига катта совға берганини айтганда, Расулуллоҳ: «Ўшандек совғани бошқа ўғилларингга ҳам бериш имкониятинг борми?» — деб сўраганларида у киши «йўқ» — деб жавоб берган экан. Шунда Расулуллоҳ: «ундай бўлса берган совғангни қайтариб ол, ўшанда фарзандларинг ўртасида жанжал ва ҳасадга ўрин қолмайди», — деганлар. Демак, фарзандларга баробар эътибор қилиш лозим экан.

Боланинг туғилган кунидан бошлаб ота-онадаги ҳақ ва ҳуқуқлари ҳадиси шарифда шундай баён қилинган: гўдакка исм қўйиш, тили чиққан вақтдан бошлаб унга адоб ўргатиш, покизаликни ўргатиш, ҳалол ва ҳаромнинг асосларини ва касб-ҳунар, хилма-хил замонавий билимга эга бўлишни ўргатиш ҳам шунга киради.

Тайёрловчи: Убайдулла УВАТОВ, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Диний ишлар қўмитаси раисининг биринчи ўринбосари.

Хотира

ИФТИХОР

ПАДАРИ бузрукворимиз Мажидхон Баҳодиров таваллудининг 90 йиллиги муносабати билан ўтказиладиган хотира илмий кенгашига таклиф қилиш учун «Қишлоқ ҳақиқати» таҳририятига кирганимда:

— Отангиз ҳақида бир нима ёзиб беринг, — деб илтимос қилишди.

— Қандай бўларкин? Ахир...

— Яхши бўлади. Мажидхон ака тўғрисида бошқалар четдан туриб, эшитганларини ёзишади. Сиз эса кўрган-билганларингизни. Демак, биринчи ўзбек тупроқшунос олими, таниқли арабшунос, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, профессор Мажидхон Баҳодировнинг янги қирралари очилади, — дейишди.

Бу йил отамиз ҳаёт бўлганларида 90 ёшларини байрам қилган бўлар эдик. Шундай вақтларда отам билан ўтказган дамларим эсимга тушиб кетади.

Мажидхон Баҳодиров менга ҳам ота, ҳам биринчи устоз эдилар. Буни мени тарбия қилганларида ва араб тилига уйғотган ҳавас, меҳр ва ана шу тилдан берган бошланғич сабоқларида деб биламан.

Вақт ўтиб катта бўлгач, беихтиёр кўп нарсаларга бошқача назар ташлар эканмиз, ота-онани тез-тез эслаб қоларканмиз.

Мен кўпинча талабалик йилларимни эслайман. Тошкент давлат дорилфунунининг шарқ факультетида ўқиётганимда отамлар у ерга бориб турар эдилар, чунки араб тили кафедрасини ташкил этган ва унинг биринчи мудири бўлиб, бир неча йил ишлаган эдилар. Мени араб филологияси кафедрасида ўқишим ҳам ота касбини эгаллаш мақсадида эди.

Биринчи курсда бир ёки икки ой ўқиган эдим, Отамлар бир куни факультетга келганларида (биз ўша вақтда Ҳадрадаги бинода ўқир эдик) менга биринчи қаватдан иккинчи қаватга чиқаверишда Абул Ало ал-Маъаррийнинг: «Инна шабибата норун инара дта биҳо шайъан фабодирҳу анна-д-даҳра йўтфиуҳо» — «ёшлик бу (ёниб турган) олов, агар ундан бирор нарса истасанг, шошил. Чунки давр уни ўчиради», — деб ёзилган сўзларини ўқиб, маъносини айтиб берганлар.

Отамлар ҳар доим ёшликда кўпроқ билим олишга ҳаракат қилиш кераклигини уқтирар ва ал-Маъаррийнинг шу сўзларини тез-тез эслатиб турар эдилар. Араб тилида ёдлаган биринчи сўзларим ҳам ана шулар эди.

Отамиз биринчи ўзбек тупроқшунос олими эканликларини кейинроқ билганман. Улар ҳар бир талаба ўзи яшаётган жойнинг тупроғини билиши керак деб ҳисоблаганлар ва ҳар доим имтиҳон вақтида, албатта, ҳар бир талабага қўшимча: «Сизнинг туғилган жойингиздаги тупроқ қандай?» — деган савол берар эканлар.

Отамиз кўпинча бирор-бир қадимий қўлёзма ёки тошбосма китобларда араб халифалиги тарихи, адабиёти ёки бирор фан тарихига оид алломалар китобларини ўқир эдилар. Алал хусус Абу Райҳон Беруний ва бошқа алломалар асарларидаги маълумотлардан ўз маърузаларида фойдаланар, уларни талабаларга етказар ҳамда тупроқшунослик фанига оид дарслик, қўлланмалар ёзишда ишлатар эдилар. Отамиз ўз ишларини асосан ўзбек тилида ёзганлар ва чоп эттирганлар. Уларнинг ўша даврда ўзбек тилида техникумлар учун ёзган «Тупроқшунослик» дарсликлари ўз вақтининг зарурий китобига айлангани учун 1956—1971 йиллар давомида уч марта қайта нашр этилди.

Сўнгра янги талабларга жавоб бериш учун яна бир «Тупроқшунослик» дарслигини (ҳамкорликда) қишлоқ хўжалик институтлари учун тайёрлаганлар ва у ҳам ўзбек тилида чоп этилган. Мавриди келганда шуни ҳам айтиш керакки, отамиз фақат тупроқшунослик соҳасида эмас, балки арабшунос сифатида ҳам қўлланмалар тайёрлаганлар ва ҳозирги кунда улардан бири — «Арабча хрестоматия, арабча-ўзбекча-русча луғати билан» нашрга ҳозирланаяпти. Отамиз яратган «Русча-ўзбекча агрошунослик терминлари», «Қисқача русча-ўзбекча тупроқшунослик терминлари луғати» каби қўлланмалар шу кун талабларига тўлиқ жавоб бериши ҳам бежиз эмас.

Мен эса отамизни кўпроқ арабшунос ва ўзбек тилининг ҳозиқ билимдони сифатида билардим, чунки араб, форс ва эски ўзбек тилларини мукаммал эгаллаганликлари, маданиятимиз ва унинг тарихини чуқур билганликлари, мени ҳам ўз билимлари билан баҳраманд қилганликларидан деб ўйлайман.

Аллома аждодларимиз ал-Маъаррий, Бедил, Саъдий, Жомий, Навоий, Нодира, Увайсий каби кўпгина шоир ва шоираларнинг шеърларини отамиз яхши билганлар ҳамда ана шу шоирлар шеърларига араб тилидами, форс тилидами, ўзбек тилидами — қайси тилда ёзилган бўлса, ўша тилда мухаммаслар боғлаганлар. Халқимизнинг севимли адиблари Ойбек, Ғайратий, Шуҳрат ва бошқа бир қатор олим, шоир ва ёзувчилар билан ҳамсуҳбат эдилар.

Ўзлари ҳам шеър ёзишда анча маҳоратга эга бўлсалар-да, лекин камтаринлик қилиб, шеърларини эълон қилмаганлар. Гарчи отамиз бирон-бир шеърлар тўплами чоп эттирмаган бўлсалар ҳам аруз вазни, қофия, истиора, марсия сингари шеър санъатининг нозик томонларини яхши билар эдилар.

Отамиз ўз шеърларини «Туробий» тахаллуси билан ёзар эдилар. Бу бир томондан ўзларининг тупроқшунос эканликларига ишора бўлса, иккинчидан, камтаринликлари эди. У киши кўпроқ фалсафий руҳда ёзилган шеърларни ёддан билар, мухаммаслар боғлар ва бизга шарҳлаб берардилар. Бедил рубоийларининг маъноларини яхши билишларини сўраганимда, менга бир ривоятни айтиб берганлар:

«Қадим вақтларда бир Бедилхон бўлган экан. У Бедил байтларини шундай яхши шарҳлар эканки, уларнинг ҳар биридан қирқдан ортиқ маъно чиқарар экан. Кунлардан бир кун у Бедилхонлик йиғинида: «Мен Бедилни шунчалик яхши биламанки, унинг байтидан ҳатто у ўзи ўйламаган маъноларни ҳам чиқариб бераман», — деб мақтанибди. Шу кеча туш кўрибди. Уйқусида Бедил билан учрашибди, улуғ зот пойларига бош урибди ва ҳамсуҳбат бўлибди. Суҳбат чоғида у киши ўзи жуда яхши билган Бедил байтларидан бирини ва унинг маъноларини айтиб бериб: «Мен Сиз ўйламаган маъноларни ҳам айтдимми?» — деб сўраса, Мирзо Бедил: «Мен ўйлаган ўй кўчасига яқинлашиб қолибсиз» — дебди. У киши бирдан уйғониб кетибди ва туши эканлигини сезгач, ўзига келибди. Навбатдаги Бедилхонликда мажлис аҳлидан ўз мақтанчоқлиги учун узр сўрабди» — дедилар ва «Бу ривоятни айтишимдан мақсад маълум билимни эгаллагандан сўнг мағрурланмаслик керак» — деб қўшиб қўйдилар.

Ёзда бизлар кўпинча Хумсонда дам олар эдик. Ана шундай вақтлардан бирида отамиздан «Хумсон» сўзи маъносини сўраб қолишди. Шунда улар ўз фикрларини айтдилар ва: «Менимча, «Хумсон» сўзи араб тилидаги «Хумсони» сўзидан келиб чиққан, чунки араб тилида бошқа тиллардан фарқлироқ иккилик сони бор ва у бирликдаги сўзларга «они» қўшимчасини қўшиш йўли билан ясалади. Бу ерда ҳам араб тилидаги «хумсун», яъни «бешдан бир» сўзига — «они» қўшиб «хумсони» — «бешдан икки» ясалган. Бу минтақа тоғлиқ бўлгани учун халқ яшайдиган умумий майдоннинг бешдан икки қисми тоғнинг бу томонида ва уч қисми у томонида, яъни Сижжакда бўлса керак, чунки «сижжак» сўзи форс тилида «се чак», яъни «уч чек» ёки «уч бўлак, қисм»ни англатади» — деб шарҳлаган эдилар.

Падари бузрукворимиз катта бўлган Зарқайнардами, ўзимизнинг маҳалламиздами, кексалар билан учрашиб қолсак, ҳамма у кишининг исмини ҳурмат билан тилга олиб: «Мажидхон акамиз раҳматли кўп илмли ва ҳилмли инсон эдилар», — деб эслайди.

Ҳар бир фарзанд ҳам ўз ота-онаси кўрсатган йўлдан юришга ва тарбиясига амал қилишга интилади. Ҳозирги кунда отамиз берган билимлари билан бирга ўзлари амалда кўрсатган оилавий иноқлик ва аҳиллик намуналари бизга жуда катта ёрдам бераяпти. Мен ота ва онам нафақат уришганлари, ҳаттоки бирор марта баланд овоз билан бир-бирларига муомала қилганликларини эслолмайман. Отамиз «Ёқутхон» — деб мурожаат қилсалар, онамиз доимо «Лаббай, домла», — деб жавоб қайтарар эдилар. Бугундагидек кунларда мен кўпинча: «Ота-онамиз таълим-тарбияларига амал қилаяпманми, муносиб фарзанд бўлиб иш олиб бораяпманми», деб ўз-ўзимга савол бераман.

Бир мен эмас, Ўзбекистон қишлоқ хўжалик академиясининг ўсимликларни ҳимоя қилиш институтида ишлаётган Вадуд акам ҳам, Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат олий билимгоҳи ишлаб чиқариш лабораториясининг катта устаси Рауф акам ҳам, опаларим — техника дорилфунуни физика кафедраси ассистенти Нажиба ҳам, ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш инженерлари институти катта ўқитувчиси, педагогика фанлари номзоди Закия ҳам, Тошкентдаги 70-мактаб муаллимаси Рашида ҳам шундай деб ўйлашларига ишонаман.

Роиқ БАҲОДИРОВ,
Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институти катта илмий ходими, фалсафа фанлари номзоди.

ЗАНГОРИ ОЛОВ ТАФТИ

Шофиркон районида қишлоқ аҳолисини табиий газ ва тоза ичимлик сув билан таъминлаш бўйича республика Президентининг Фармони тезкорлик билан амалга оширилаяпти. Кейинги қисқа даврнинг ўзида 30 километр масофада газ қувурлари тортилди.

Бобур номли жамоа хўжалигининг деярли барча қишлоқларига қувурлар ўтказилди. «Шофиркон», Ж. Сатторов номли, Ф. Хўжаев номли, Навоий номли, «Ўзбекистон» жамоа хўжаликларида ҳам қишлоқларни газлаштириш қизғин давом эттирилмоқда.

Охунбобоев номли жамоа хўжалиги бошқарувининг тадбиркорлиги билан Ғиждувондаги «Мадина» кичик корхонаси бунёдкорлари қишлоқларда газ қувурларини жадал суръатларда тортмоқдалар.

ХАЙРЛИ ИШ

Бухоро районидаги «Маданият» жамоа хўжалигида уруғлик пахта тозалаш заводи қурилмоқда. Бу ерда 28—30 миллион сўмлик маблағ сарфланади. Корхона ишга тушгач, йилига 10 минг тоннадан зиёд уруғлик чигитни тозалаб бериш имконияти туғилади. Худди шундай кичик завод Вобкент районидаги Охунбобоев номли жамоа хўжалигида ҳам барпо этилади. Ҳозир лойиҳалаш ишлари ниҳоясига етказилмоқда.

«ДЕНОВ» ШОҲБЕКАТИ

Денов шаҳри фақат Сурхондарё вилоятида эмас, балки республикада кўзга кўринган шаҳардир. Бу ерга республикамиздан ташқари Тожикистон, Туркманистон жумҳуриятларидан меҳмонлар келиб туришади. Шуни ҳисобга олган ҳолда шаҳар шоҳбекати талабга жавоб бермаётганлиги туфайли янгисини қуриш бошланган эди. Яқинда 16 миллион сўмлик янги «Денов» шоҳбекати қурилиб, фойдаланишга топширилди. Энди шоҳбекатдан Душанбе, Самарқанд, Шаҳрисабз, Қарши, Термиз каби шаҳарларга автобус тўхтовсиз қатнай бошлайди.

Ў. БЕКМУРОДОВ.

Эллар, одатлар

ҲИНДЛАР ЎЗЛАРИГА ҚАНДАЙ ОРО БЕРАДИЛАР

Пардоз-андоз санъати халқлар орасида жуда қадимдан мавжуд. Турли тарихий даврларда унга муносабат турлича бўлган. Бу жамият ривожи, иқлим, маиший ва иқтисодий шароитларга боғлиқ. Пардоз-андоз воситалари терини совуқ-иссиқдан, намдан ҳимоя қилади.

Пардоз-андоз ҳамма қатори ҳинд халқларида ҳам қадим-қадимдан қўлланиб келинади. Улар узоқ даврлардан бери хушбўй сув, атир, малҳам ва ёғлардан пардозда фойдаланиб келганлар. Улар сочни мустаҳкамлаш, терини соғлом сақлаш учун ўсимлик ва гул ёғларини сурганлар. Юзни ёшартириш мақсадида мева ва сабзавотлар билан ниқоблаганлар. Ҳинд қизлари юзларига бир бўлак мева ёки сабзавот суртиш одатини ҳалигача қадар сақлаб қолганлар. Қадимда махсус малҳам, чўмилишда ишлатиш учун хушбўй тузлар тайёрлаганлар.

Пардоз учун кенг тарқалган восита сандал дарахтидан олиниб, бўёқ қўшиб тайёрланади. У бутун баданга суртилади ёки одамнинг хасталиги, оилавий аҳволини, ёшини билдириб турадиган безак чизиш учун ишлатилган.

Юз шаклини тўғриловчи пластик операция (жарроҳлик иши) биринчи бўлиб айни Ҳиндистонда бошланган. Бунга сабаб мазкур мамлакатда айрим оғир жиноят учун одам бурни ва қулоғини кесиш жазоси мавжудлигидир. Жарроҳлар бу ишни маҳорат билан бажариб, уларнинг юз кўринишини кескин ўзгартирганлар.

Ҳиндларда ҳам қадимдан кўзга сурма суртганлар. Бу эса кўз ифодасини чиройли қилибгина қолмай уни шамоллашдан сақлаб, унинг нурини оширган.

Ҳиндларда кичкина юз чиройли ҳисобланганлиги сабабли қизлар соч турмаклашда кўплаб мураккаб безак, гуллардан фойдаланадилар. Гуллар—аёллар ясан-тусанининг муҳим қисми. Улардан чамбарак, билакузуклар ясайдилар. Ҳурматли меҳмонларини албатта, бўйинларига гул тизими осиб кутиб олишади. Улар узоқ замонлардан буён қўл, оёқ учлари, кафт, товонларни хина, охра ёки қизил бўёқ билан бўяшган. Рангсиз ҳинд бўёғи тирноқларни мустаҳкамлаб, лабларни қуришдан сақлаган. «Агар тирноқлар қусумбха гули суви билан артилса, ялтироқ тус олиб, қимматбаҳо тошдек товланади. Шакли ярим ойни эслатади. Улар қизил рангда, худди ёғ сургандай, доғсиз текис», — дейилади «Читралакшна» рисоласида.

Қадимда ҳиндлар юз ва бўйинларига упа суриб, ёноқларини қизартириб, лабларини олтин, тишларини жигар рангга бўяганлар. Лаб бўёғи сифатида ёнғоқ пўстлоғидан ҳам фойдаланилган. Дарахт пўстлоғи тиш тозалаш, турли малҳамлар тайёрлаш учун хизмат қилган. Улар тайёрлаган малҳамлар туфайли тиш оппоқлигини узоқ вақт йўқотмаган. Ёноқларини қизартириш учун айрим кактус навларининг шира ёки мевасидан фойдаланганлар. Аёллар шаффофсимон нафис, оқиш чиройга упа воситаси ёрдамида эришганлар. Бу оқ упа буғдой уни ва бинафша томиридан тайёрланган. Юзга шифобахш ўсимлик томирларидан тайёрланган мой упалар сурилган. Бодом ёғи, оқ мум, гул суви аралаштирилган мой упа кенг тарқалгандир.

Замонавий ҳиндларда оқ тери чиройли ҳисобланиб, бунга ун упасини суртиш йўли билан эришилади. Жанубий Ҳиндистондаги тода қабиласи аёллари зардобда ювинишади.

Ҳиндлар оғизни тоза тутишга алоҳида эътибор бериб, шу мақсадда нима дарахтининг навдасидан фойдаланадилар. Тиш порошоги сифатида кўмирсимон қора порошок хизмат қилади. Ҳиндлар одатича овқатланишдан олдин ва кейин оғиз чайилиб, бетел баргини чайнашади.

Эски урф-одатларга кўра ҳиндлар пешоналарига хол (тилак ёки бинди) қўядилар. Унинг шакли ва ҳажми турличадир. Тилак диний белги бўлиб, икки турга бўлинади. Шивага сиғинувчиларда у иккита ёки учта кўндаланг чизиқ ва нуқта. Баъзан нуқта тик қизил чизиқ билан алмашади. Вишнага сиғинувчиларда пастдаги бир нуқтадан юқорига қараб чиқувчи уч чизиқнинг иккитаси қизил, ўртадагиси оқ. Айрим белгилар кўз, ҳоч, учбурчак, гулни эслатади. Ҳинд афсонаси бўйича Шива маъбудасининг пешонасида учинчи кўзи бўлган. Уларнинг иккитаси Қуёш ва Ой, учинчиси эса оловдир. Халқ учинчи кўз бахтсизлик келтиради, деб ҳисоблайди ва ундан қўрқади. Ўша учинчи кўз ҳозир шакл жиҳатидан кескин ўзгариб, оддий, нуқта — биндига айланган. Замонавий ҳинд қизларида бинди безак ҳисобланади.

Тўпловчи: Шоилёс ШОҲАЙДАР ўғли.

«Қишлоқ ҳақиқати»нинг
ТАРҒИБОТ-ТИЖОРАТ ХИЗМАТИ

ТАШКИЛОТ
АВТОСЕРВИС УЧУН ҚУРИИДАГИ
УСКУНАЛАРНИ СОТАДИ:

ЭЛДИС — 1010, 1200: мувозанатлаш дастгоҳлари; енгил автомобилларни кўтаргичлар; ғилдиракларнинг жойлашувини ростловчи стенд; шиналарни ўрнатиш ва бўшатиш олиш; электр вулканизатор; «Кострол», «САЕ» фирмаларида ишлаб чиқарилган автомобиль мойлари ва бошқа ускуналар.

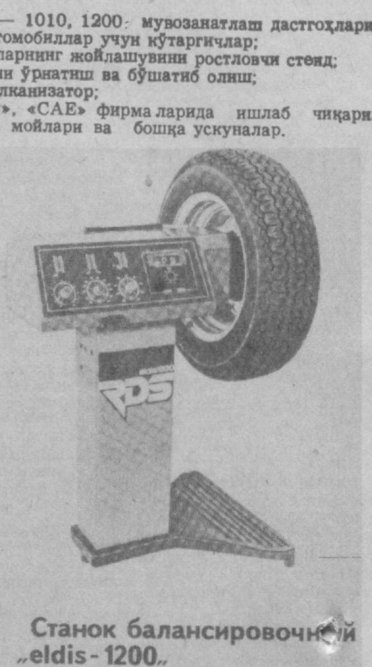

Станок балансировочный „eldis-1200"

Манзилимиз: 700099, Тошкент шаҳри, Амир Темур кўчаси, 118-уй, 607-хона.
Телефонлар: (3712) 34-25-81, 34-66-44.

Бош муҳаррир Н. ЁҚУБОВ.

Рўзнома таҳрир ҳайъати: Н. ҚАЮМОВ, М. ИСЛОМОВ, М. МИРЗАЕВ, Ҳ. РАҲМАТИЛЛАЕВ, Т. ҚЎШАЕВ, М. ҚАЮМОВ, (бош муҳаррир ўринбосари), С. САЙДАЛИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), О. ҒОФУРОВ (масъул котиб), Н. ОРИФЖОНОВ, Т. СОЛИЕВ, Р. ТУРСУНОВ, К. РИХСИЕВ, Э. ИБРОҲИМОВ.

МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги, «Узплодовошчвинпром» концерни, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, «Қишлоқ ҳақиқати» журналистлари жамоаси.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР, Муҳаррир ўринбосарлари —33-44-43, 33-16-27. Масъул котиб—33-09-93, Масъул котиб ўринбосарлари—32-56-25. Деҳқончилик бўлими—32-56-35, 32-54-51, 33-09-93. Қайта ишлаш саноати бўлими—32-56-31. Ижтимоий ҳаёт бўлими — 32-56-34. Чорвачилик бўлими—32-56-22. Мелиорация ва қишлоқ қурилиши бўлими — 32-56-33. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 33-09-93. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-54. Шикоят, хат ва маъмурий органлар бўлими — 32-54-49, 32-54-52. Безатиш бўлими — 32-58-79.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаа концернининг босмахонаси. Ленинград кўчаси, 32. Нашр кўрсаткич — 64.602. 1 2 3 4 5 6

Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди — 20.30. Буюртма Г—63.